

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Susanna Rauma

Ympäristövastuu osana yritystoimintaa eteläpohjalaisissa pk-yrityksissä

Opinnäytetyö

Kevät 2023

Tradenomi (AMK, Pk-yrittäjyys)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Pk-yrittäjyys

Tekijä: Susanna Rauma

Työn nimi: Ympäristövastuu osana yritystoimintaa eteläpohjalaisissa pk-yrityksissä

Ohjaaja: Sami Kautto

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 49

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli avata käsitystä, miten ympäristövastuullisuus huomioidaan osana pk-yritysten toimintatapoja, minkälaisia merkityksiä ympäristövastuullisuudella on ja minkälaisia haasteita ja arvostiriitoja aiheeseen liittyy. Tutkimus keskittyi eteläpohjalaisiin pk-yrityksiin, ja siihen valikoitiin ympäristövastuullisuutta edistyksestä toteuttavia yrityksiä.

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Seinäjoen ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-organisaatiolle. Tutkimuksen rajauksesta ja menetelmistä sovittiin yhteistyössä. Teoreettisen viitekehyksen avulla tarkoitettiin avata ympäristövastuullisuutta ensin yleisellä tasolla. Tämän jälkeen käydään läpi, mistä eri osa-alueista yritysten ympäristövastuullisuus koostuu ja miten yrityksen koko voi vaikuttaa näihin teemoihin. Osa-alueita käydään läpi lähinnä yleisellä tasolla, jotta on mahdollista muodostaa kokonaiskuva aiheesta ja peilata sen teemoja pk-yrityksille. Ympäristövastuullisuutta on tutkittu Etelä-Pohjanmaalla pk-yrityksien näkökulmasta hyvin vähän, edistyksestä ympäristövastuullisten pk-yritysten osalta. Tavoitteena oli tuoda tietoisuutta, kuinka ympäristövastuuta voidaan onnistuneesti toteuttaa osana pk-yrityksien toimintaa.

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla eteläpohjalaisia pk-yrityksiä. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelumenetelmää käyttäen. Kaiken kaikkiaan tutkimukseen osallistui seitsemän pk-yritystä. Saatu aineisto litteroitiin, minkä jälkeen se analysoitiin sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustuloksissa nousi esille, millaisia ympäristövastuullisia toimenpiteitä yritykset kertoivat toteuttaneensa sekä millaisia toimenpiteitä yrityksillä oli suunnitteilla tulevaisuudessa. Lisäksi yritykset kertoivat, minkälaisia taloudellisia sekä asiakkaisiin, markkinointiin ja tulevaisuuden näkymiin perustuvia merkityksiä ympäristövastuullisuustoimenpiteillä niillä on. Esille nousi myös etiikkaan ja arvoihin perustuvia merkityksiä. Haastateltavat toivat myös esille kokemiaan haasteita ympäristövastuullisesta näkökulmasta, vaikka haasteiden tutkiminen ei ollut alun perin tutkimuksen tarkoitus.

¹ Asiasanat: ympäristövastuu, pk-yritykset, eteläpohjalaiset pk-yritykset, yritysvastuu

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: SME Business Management

Author: Susanna Rauma

Title of thesis: Environmental responsibility as part of the business operations of small and medium-sized enterprises in South Ostrobothnia

Supervisor: Sami Kautto

Year: 2023

Number of pages: 49

Number of appendices: 1

The objective of this thesis was to provide an understanding of how environmental responsibility is considered as part of the operational practices of small and medium-sized enterprises (SMEs). It explored the significance of environmental responsibility and the related challenges and value conflicts. The study focused on environmentally progressive SMEs in South Ostrobothnia.

The thesis was commissioned by the research, development, and innovation organization of Seinäjoki University of Applied Sciences, and the scope and methods of the study were agreed on together. The theoretical framework first explores environmental responsibility at a general level, and then discusses the different components of environmental responsibility for businesses, as well as how the size of a company may impact these matters. However, the different elements of environmental responsibility are primarily discussed at a general level to provide an overview of the topic and to relate its themes to SMEs. There exists very little research on environmental responsibility from the perspective of South Ostrobothnian SMEs. There is a lack of research particularly in the context of environmentally responsible SMEs. The aim was to raise awareness of how environmental responsibility can be successfully integrated into the operations of SMEs.

The study was conducted performing semi-structured interviews with South Ostrobothnian SMEs. In total, seven SMEs participated in the study. The collected data was transcribed and analysed using content analysis.

The research results highlighted the environmental responsibility measures that the participating SMEs had implemented, and those planned for the future. The SMEs also described the significance of environmental responsibility measures in terms of finance, customers and marketing, and future prospects. Furthermore, the interviewees also raised the challenges they had experienced regarding environmental responsibility, although the study did not initially focus on examining those challenges. Ethical and value-based significance also emerged in the research results.

¹ Keywords: Environmental responsibility, SMEs, South Ostrobothnian SMEs, corporate responsibility

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	8
1 Johdanto	9
1.1 Tutkimuksen tausta	9
1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja rajaukset	11
2 Teoria.....	12
2.1 Ympäristövastuu osana yritysvastuuta	12
2.2 Ympäristövastuu osana yritystoimintaa ja ympäristövastuun osa-alueet.....	13
2.3 Lakisääteiset ympäristötoimet	15
2.4 Vapaaehtoiset ympäristötoimet ja erilaiset sertifikaatit	16
2.5 Etiikka, arvot ja ympäristöetiikka	17
2.6 Vihreä siirtymä.....	18
2.7 Ympäristövastuu osana yrityksen strategiaa	19
2.8 Ympäristövastuullisen toiminnan johtaminen	19
2.9 Ympäristövastuullinen toiminta pk-yrityksissä	22
3 Tutkimusmenetelmät	23
3.1 Tutkimuksen suunnittelu.....	23
3.2 Tutkimuksen toteuttaminen	24
4 Tutkimuksen tulokset.....	28
4.1 Ympäristövastuulliset toimenpiteet	29
4.2 Ympäristövastuullisuuden merkitys	33
4.3 Haastatteluissa ilmenneet haasteet aihepiirin ympärillä	37
4.4 Haastateltavien esille tuomat eettiset näkökulmat.....	40
5 Johtopäätökset ja pohdinta.....	42
5.1 Johtopäätökset.....	42
5.2 Jatkotutkimusehdotukset.....	43

5.3 Oman oppimisen ja opinnäytetyöprosessin arviointi.....	44
LÄHTEET	46
LIITTEET	49

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo

Kuva 1. Mitä termejä vastuullisuudesta käytetään ja mitä termejä siihen liitetään.	9
Kuva 2. Elpymissuunnitelman rahoituksen jakautuminen kestävän kasvunohjelmien kesken.	19
Kuvio 1. Mistä osa-alueista yritysvastuu muodostuu.	12
Kuvio 2. Tulevaisuuden liiketoiminta ja ajatusmalli.	14
Kuvio 3. Ympäristövastuun osa-alueet.....	15
Kuvio 4. Luettelo ympäristövastuudirektiivin soveltamisvelvollisuudesta.	16
Kuvio 5. ISO 14000 -standardisarjan tuomat hyödyt.....	17
Kuvio 6. Yritysvastuun johtamisen malli.....	21
Kuvio 7. Haastatteluissa kuvatut ympäristövastuulliset toimenpiteet yrityksissä.	29
Kuvio 8. Haastatteluissa ilmenneet epäitsekäät ja pyyteettömät merkitykset.....	33
Kuvio 9. Haastatteluissa ilmenneet tulevaisuuden näkymiin liittyvät merkitykset.....	34
Kuvio 10. Haastatteluissa ilmenneet taloudelliset syyt.....	35
Kuvio 11. Haastatteluissa ilmenneet asiakkaisiin ja markkinointiin perustuvat syyt.	36
Kuvio 12. Keskeiset syyt ympäristövastuullisuuden merkitykselle.	37
Kuvio 13. Tutkimuksessa esiin nousseita haasteita strategian, ympäristöjärjestelmien ja hiilineutraaliustavoitteisiin liittyen.	38
Kuvio 14. Haastatteluissa esille nousseet markkinointiin liittyvät haasteet.	39
Kuvio 15. Haastatteluissa esille nousseet kuluttajiin, myyntiin ja hinnoitteluun liittyvät haasteet.	40

Kuvio 16. Haastateltavien esille tuomat eettiset näkökulmat.	41
---	----

Käytetyt termit ja lyhenteet

Kestävä kehitys	Kehitystä, jolla turvataan nyky-yhteiskunnan tarpeet viemättä mahdollisuutta tulevilta sukupolvilta tyydyttää heidän omia tarpeitaan.
Yritysvastuu	Yrityksen kantama vastuu yhteiskunnasta, ympäristöstä ja sosiaalisesta vastuusta
Yhteiskuntavastuu	Ympäroivästä yhteiskunnasta kannettava vastuu
Ympäristövastuu	Ympäristöstä ja luonnosta kannettava vastuu
pk-yritys	Pieni-keskisuuri yritys, jolla on vähemmän kuin 250 työntekijää, liikevaihto on alle 50 milj. euroa ja taseen loppusumma on enintään 43 milj. euroa.
Vihreä siirtymä	Yhteiskuntien rakennemuutos kohti hiilineutraaliutta ja pois luonnonvarojen ylikulutuksesta
Ilmastoneutraali	tuotetaan päästöjä vain sen verran kuin niitä pystytään sitomaan
Vihreä teknologia	Teknologiaa, jonka avulla voidaan saavuttaa vihreän siirtymän tavoitteet
Hiilineutraali	Ei tuoteta enempää päästöjä kuin niitä pystytään sitomaan
Kestävä teollisuus	teollisuutta, joka tukee vihreän siirtymän tavoitteita
EU:n elpymisväline	EU:n elpymisväline on luotu jäsenmaiden tueksi koronakriisistä selviytymiseen
Khk-päästöt	Kasvihuonekaasupäästöt

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Yritysvastuu ja vastuullisuus ovat tänä päivänä vahvasti esillä kaikkialla, niin medioissa, politiikassa, yrityksissä kuin kuluttajienkin keskuudessa. Kyseisen aihepiirin ympärille kytkeytyy monenlaisia, niin uusia ja vanhoja, vakiintuneita ja ei vielä jalansijaa ottaneita termejä, joista mainitaan kuvassa 1.

Kuva 1. Mitä termejä vastuullisuudesta käytetään ja mitä termejä siihen liitetään.

Kuitenkin kaikkien näiden termien takana on sama ajatus, mikä on kiteytetty erinomaisella tavalla alla olevaan suoraan lainaukseen, käyttäen kestävän kehityksen termiä.

Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa (Rautiainen, 1988, s. 26).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on keskittyä käsittelemään yritysvastuuta ympäristö- ja sosiaalisesta näkökulmasta eteläpohjalaisissa pk-yrityksissä. Voidaan todeta, että pk-yrityksissä

vastuullisuuden toteuttaminen ei kuitenkaan ole aivan niin yksinkertaista. Blowfieldin ja Murrayn (2014, s. 261) mukaan Tilley (2000) toteaa, että pk-yrityksien vastuullisuustyön koetaan usein haasteelliseksi. Pääasiallisina syinä tähän olettamukseen kerrotaan mm. vastuullisuustyön olevan liian kallista, perusteetonta, merkityksetöntä ja vaikea toteuttaa. Näiden lisäksi pk-yrityksien operatiiviset toiminnot, johtamis- ja omistusjärjestelyt eroavat suuresti verraten suuriin pörssiyhtiöihin.

Koipijärvi ja Kuvaja (2017, s. 37) toteavat vastaavasti, että pk-yrityksille yritysvastuu voi olla sekä mahdollisuus että suuri haaste. Kilpailukyvyn kannalta se on erityisen merkityksellinen tilanteessa, jossa pk-yritys on osa suuremman organisaation alihankintaketjua. Suuryrityksien alihankintasopimukset asettavat usein tarkat ehdot pk-yrityksille vastuullisuuden ja eettisten toimintatapojen osalta. Yhteistyön edellytyksenä on, että yritys kykenee nämä vaatimukset toteuttamaan.

Viimeisimmän Yritysvastuu 2021 -tutkimuksen mukaan yritykset tunnistavat vastuullisuuden merkityksen ja olennaiseksi sen kokee 100 % vastaajista, sekä lähes jokainen tutkimukseen vastannut yritys on asettanut kestävän kehityksen tavoitteita osaksi yrityksen strategiaa (FIBS, i.a.). Kuten aiemmin voitiin todeta, vaikka yritysvastuu on yhä enenevässä määrin ottamassa jalansijaa yhteiskunnassa, on silti maakuntien välillä suuriakin eroja.

Etelä-Pohjanmaa on maakuntana muuta Suomea jäljessä, kun vertaillaan kasvihuonekaasupäästöjä per asukas. Vuonna 2020 alueen päästöt olivat 11.3 tCO₂e/as., kun koko Suomen vastaavat lukemat samana vuonna olivat 5.7 tCO₂e/as (SYKE, i.a). Päästöt ovat siis lähes kahdenkertaiset muuhun Suomeen verrattuna. Jos asiaa tarkastellaan alueellisen kehityksen näkökulmasta vuosien 2005–2020 välisenä aikana, onnistuttiin päästöjä vähentämään koko Suomessa 31 % per asukas, kun taas vastaava luku Etelä-Pohjanmaan alueella oli vain 12 % per asukas.

Edellä mainitussa kappaleessa ilmoitetut alueelliset khk-päästöt on laskettu HINKU-laskentamenetelmää käyttäen, missä laskennan ulkopuolelle jätetään mm. kuntien läpi kulkevat moottoritiet, kunnassa sijaitsevat terästehtaat, sekä öljynjalostamon aiheuttamat päästöt. Lounasheimo ym. (2020) kertovat, että näin saadaan lukemaan mukaan sellaiset khk-päästöt, joihin kunnalla on parempi mahdollisuus vaikuttaa.

Vastuullisuustyö ja sen aloittaminen koetaan kuitenkin maakunnassa tärkeäksi ja se onkin asettanut yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi saavuttaa hiilinegatiivisuus vuoteen 2050 mennessä (Etelä-Pohjanmaan liitto, 2022, s. 36).

1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja rajaukset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on avata käsitystä, miten ympäristövastuullisuus huomioidaan osana yritysten toimintatapoja, minkälaisia merkityksiä ympäristövastuullisuudella on ja minkälaisia haasteita ja arvostirioita aiheeseen liittyy.

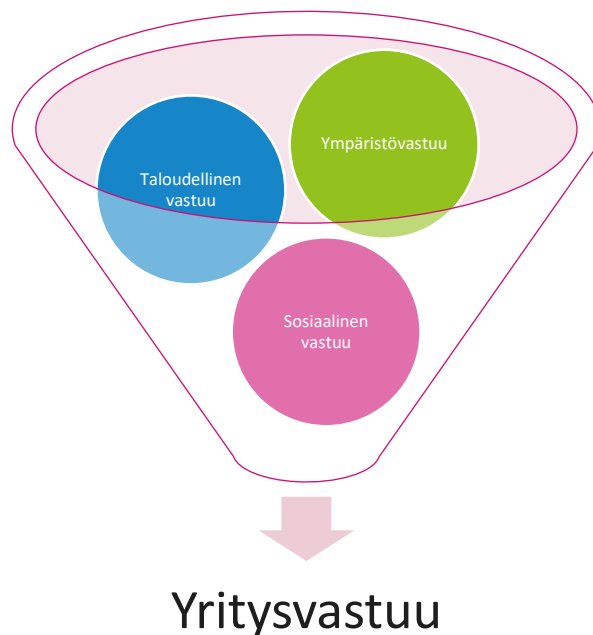
Opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Seinäjoen ammattikorkeakoulun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-organisaatiolle. Tutkimusrajaus ja -menetelmät toteutettiin yhteistyössä.

Tutkimus on rajattu käsittelemään ympäristövastuullisuutta eteläpohjalaisissa pk-yrityksissä ja tutkimukseen haluttiin valikoida ympäristövastuullisuutta edistyksellisesti toteuttavia pk-yrityksiä. Teoreettisen viitekehyksen avulla on tarkoitus avata ympäristövastuullisuutta ensin yleisellä tasolla ja sen jälkeen käydään läpi mistä eri osa-alueista yritysten ympäristövastuullisuus koostuu ja miten yrityksen koko voi vaikuttaa näihin teemoihin. Osa-alueita käydään läpi ainoastaan yleisellä tasolla siksi, että on mahdollista muodostaa kokonaiskuva aiheesta ja peilata sen teemoja pk-yrityspuolelle.

2 Teoria

2.1 Ympäristövastuu osana yritysvastuuta

Kuten Niskala ym. (2019, 1.2-luku) toteaa, koostuu yritysvastuu yleisesti ajateltuna kolmesta eri osa-alueesta ja näitä ovat taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu ja ympäristövastuu (kuvio 1).

Kuvio 1. Mistä osa-alueista yritysvastuu muodostuu.

Niskalan ym. (2019, 1.2-luku) mukaan taloudellinen vastuu kattaa liiketoiminnan kannattavuuden ja sen tuottama taloudellinen lisäarvo jakautuu yrityksen eri sidosryhmille. Erinäiset rahavirrat sidosryhmille voivat koostua esimerkiksi palkan maksuista työntekijöille, verojen maksusta yhteiskunnalle ja tehdyistä ostoista tavarantoimittajille. Lisäksi yhä enenevässä määrin taloudellinen vastuu huomioidaan myös taloudellisena riskinä, jota ilmastonmuutos voi pitkällä aikavälillä aiheuttaa yritystoiminnalle. Lisäksi ilmaston muutos voi tuoda mahdollisuuksia luomalla uutta liiketoimintaa uusien kestävä kehityksen mukaisien innovaatioiden muodossa.

Niskala ym. (2019, 1.2-luku) kuvailevat, että sosiaalinen vastuu pitää sisällään henkilöstöön ja ihmisoikeuksiin liittyvät teemat, kuten henkilöstön hyvinvointi, osaamisen kehittäminen sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Sosiaalinen vastuu voi olla muodoltaan välitöntä välillistä. Välillinen sosiaalinen vastuu tarkoittaa omaan henkilöstöön kohdistuvaa vastuuta ja välillinen taas vastuuta, joka kohdistuu esimerkiksi tavarantoimittajan tai muun alihankkijan henkilöstöön.

Niskalan ym. (2019, 1.2-luku) kuvauksessa ympäristövastuun keskiössä on tehokas ja säästäväinen luonnonvarojen käyttö, vesien, ilman ja maaperän suojelu, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ilmaston muutoksen torjunta. Ympäristövastuu pitää sisällään tuotettujen tuotteiden ja - palvelujen koko elinkaaren aikaiset vaikutukset ympäristöön, sekä vastuun toiminnan arvoketjuista.

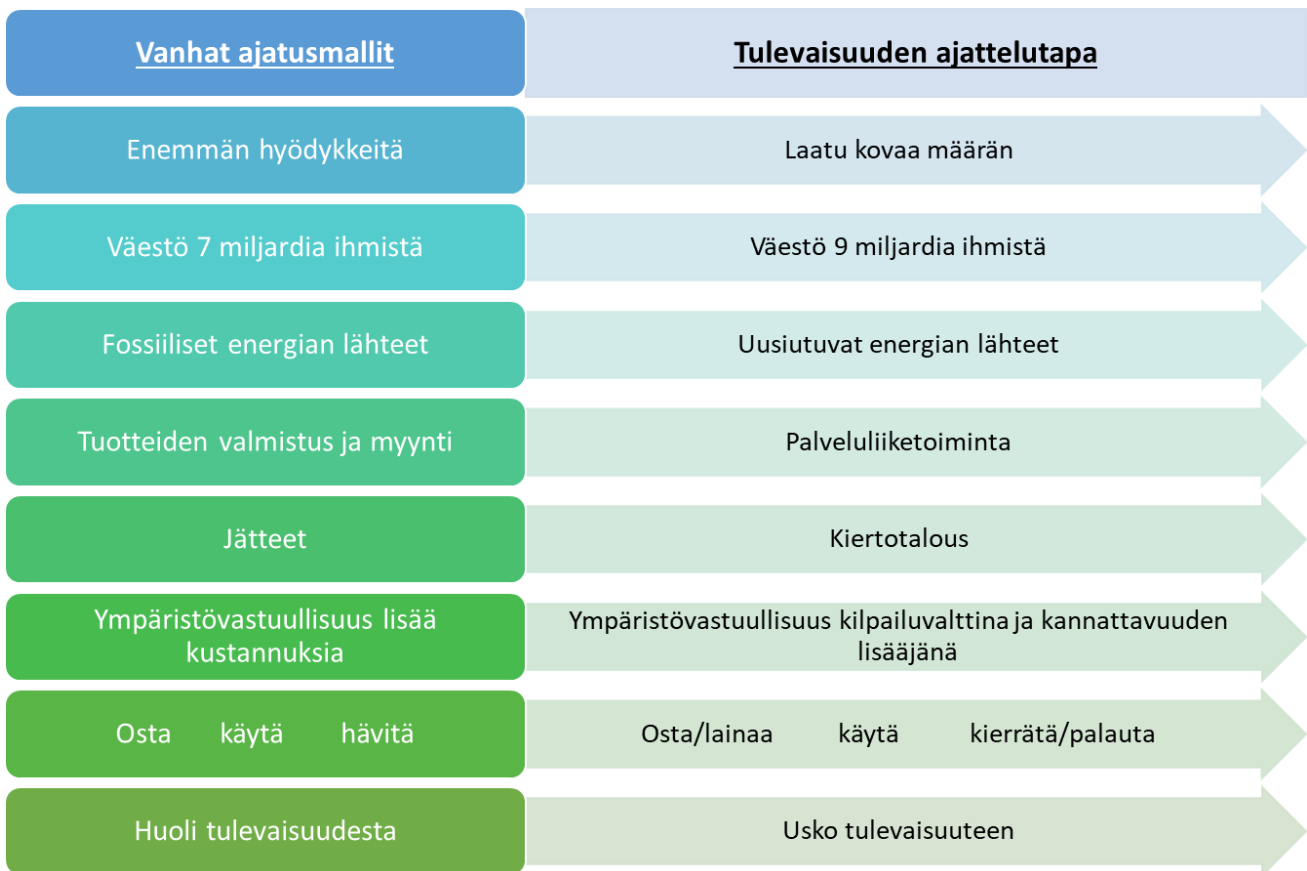
Ympäristövastuu on tärkeä osa, kun tarkastellaan yritys vastuuta kokonaisuutena. Toisaalta ympäristövastuu on myös erikseen tarkasteltuna erittäin laaja-alainen käsite. Tässä työssä keskitytään tarkastelemaan yritys vastuuta enemmän ympäristövastuullisesta näkökulmasta. Ympäristövastuullisuus on sidoksissa todella vahvasti yritys vastuullisuuden kokonaisuuteen. Tästä syystä molemmat termit ovat käytössä erityisesti, kun tutkimuksessa puhutaan ympäristövastuun johtamisesta ja ympäristövastuullisuudesta osana yrityksen strategiaa.

2.2 Ympäristövastuu osana yritystoimintaa ja ympäristövastuun osa-alueet

Harmaalan ja Jallinojan (2012, s. 22) mukaan ympäristövastuullinen yritys ottaa kaikissa toimissaan huomioon ympäristölleen aiheutuneet vaikutukset. Ympäristövastuu koostuu monista eri osa-alueista, joita ovat vesien, ilman ja maaperän suojelu, kasvihuonepäästöjen vähentäminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö, jätteiden määrän vähentäminen ja kemikaalien terveys- ja ympäristöriskien hallinta. Yritystoiminnalla on aina vaikutus ympäristöön ja yritys vastaa välittömästi ympäristölleen aiheuttamistaan vaikutuksista.

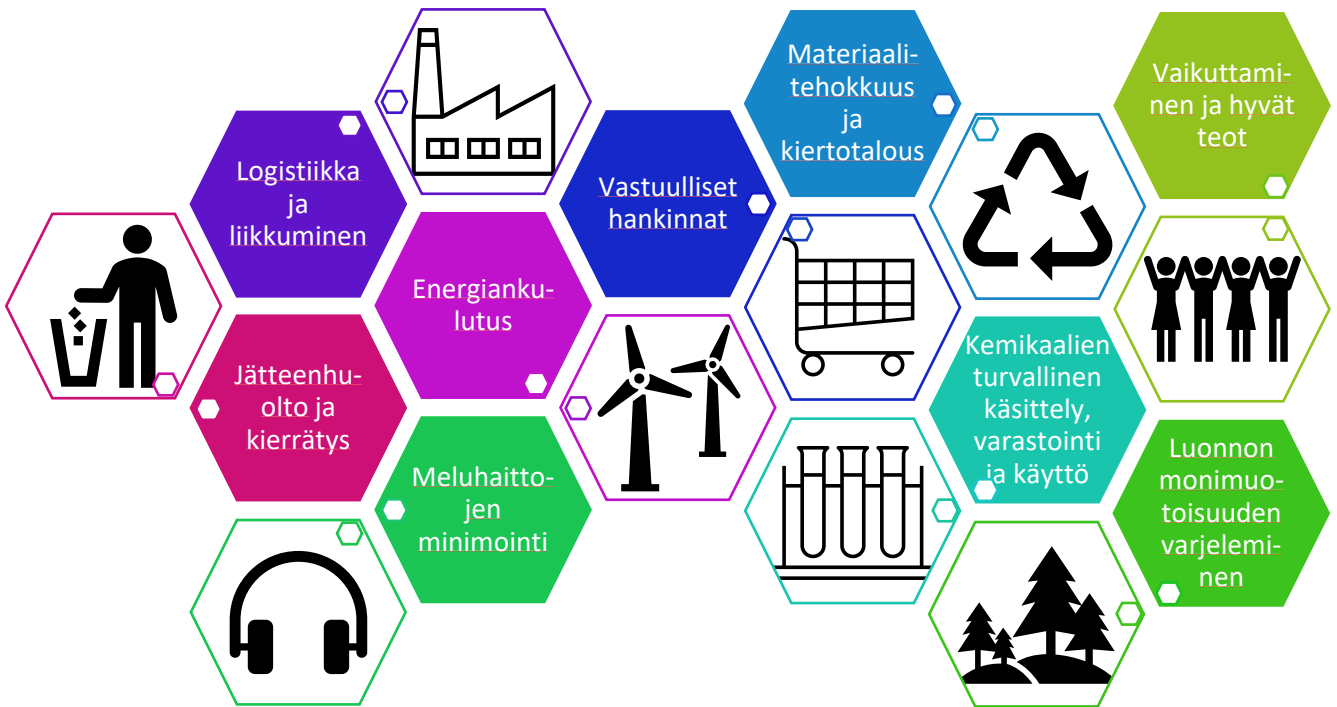
Epstein ja Buhovac (2017, s. 25) toteavat, että aktiiviset ja aloitteelliset yritykset pyrkivät suojelemaan ja ennallistamaan ympäristöä sekä edistämään kestävästä kehitystä niin tuotteiden, prosessien kuin palveluiden kautta. Yritys pyrkii toimissaan minimoimaan energian ja luonnonvarojen käytön sekä vähentämään päästöjen ja jätteiden määrää. Yrityksen on noudatettava tarkalleen vähintään kaikkia voimassa olevia paikallisia ja kansainvälisiä

ympäristösäädöksiä ja standardeja. Edistyksellinen yritys pyrkii myös jatkuvasti parantamaan energian käytön tehokkuutta sekä vähentämään luonnonvarojen ja veden kulutusta. Se huolehtii myös, ettei sen toiminnan takia pääse vaarallisia aineita maahan, veteen tai ilmaan. Näiden lisäksi se pyrkii maksimoimaan tuotteiden kestävyys, kierrätettyjen ja kierrätettävien materiaalien käytön tuotannossaan sekä vähentämään pakkausmateriaalien käyttöä. Yritykset ovat yhä enenevässä määrin huomanneet, että kestävä kehityksen arvot ja periaatteet ovat yhteydessä yrityksen pitkänaikavälin kannattavuuden kanssa. Kuviossa 2 avataan käsitystä, kuinka liiketoiminta tulisi nähdä tulevaisuudessa.

Kuvio 2. Lampikoskea ja Sippoa (2013, s. 206) mukaillen tulevaisuuden liiketoiminta ja ajatusmallit.

Yritystoiminnan vaikutukset ympäristöön koostuvat monista eri osa-alueista. Ekokompassi ympäristöjärjestelmä jakaa vaikutukset yhdeksään eri osa-alueeseen (kuvio 3).

Kuvio 3. Ympäristövastuun osa-alueet (Ekokompassi, i.a.).

2.3 Lakisäätteiset ympäristötoimet

Kun puhutaan yritysten ympäristövastuusta, on yrityksen noudatettava aina vähintään lain edellyttämiä toimia ympäristön hyväksi.

Suomessa lainsäädäntöä ympäristön suojelemiseksi ohjaa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY, eli niin kutsuttu ympäristövastuudirektiivi. (Ympäristöministeriö, 2012, s. 13). Direktiivin tarkoituksena ei ole niinkään ohjata jäsenvaltioiden vahingonkorvausvastuuta, vaan sen tehtävä on ohjata toimintaa siten, että merkittävät ympäristövahingot ovat ennalta ehkäistävissä ja korjattavissa. Direktiivissä ympäristövahingoilla tarkoitetaan suojeltaville lajeille ja luontotyypeille sekä vesille ja maaperälle aiheutuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Suomessa ympäristödirektiivi on pantu täytäntöön 1.7.2009 voimaan tulleella lailla eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamiseksi (383/2009) (Ympäristöministeriö, 2012, s. 13) (kuvio 4). Tätä lakia kutsutaan myös ympäristövastuulaiksi (mts. 13).

Ympäristövastuudirektiivi

Direktiiviä soveltavat sellaiset voittoon tavoittelevat tai voittoon tavoittelemattomat pienet ja suuret organisaatiot, joita koskevat seuraavat seikat ja sen toiminnot

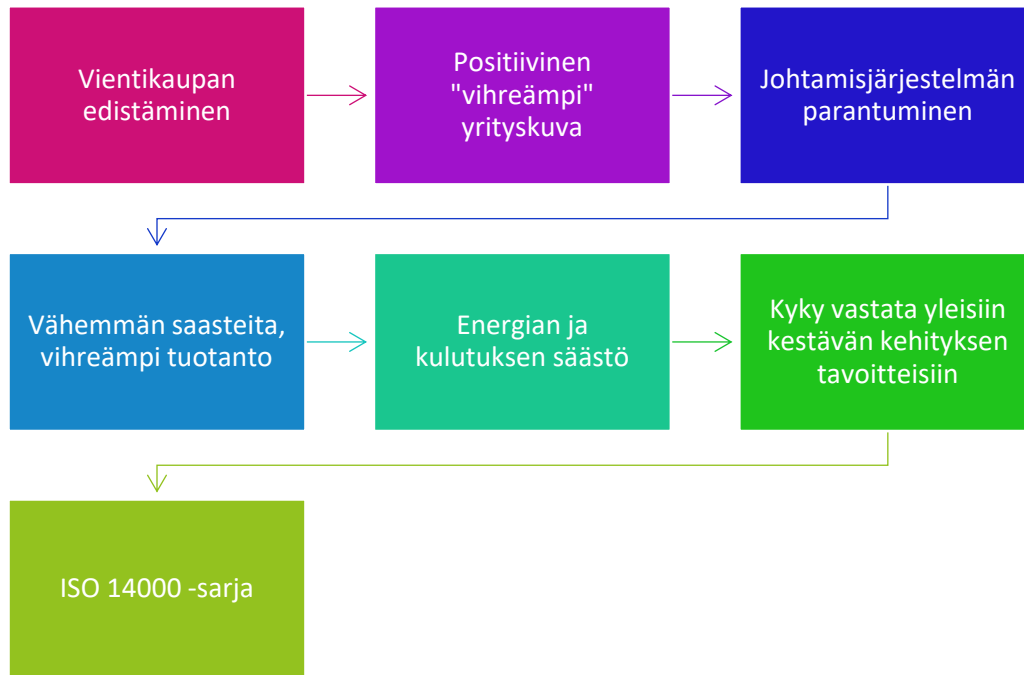
- edellyttävät ympäristön pilaantumisen yhtenäistä ehkäisemistä ja vähentämistä (IPPC) koskevan direktiivin mukaista lupaa
- edellyttävät jätelupaa
- aiheuttavat päästöjä vesistöihin
- Pitävät sisällään vaarallisten aineiden kuljetukset
- liittyvät vedenottoon
- käyttävät, jalostavat, vapauttavat jne. vaarallisia
- aineita tai valmisteita, kasvinsuojeluaineita tai biosidituotteita päästävät muuntogeenisiä organismeja päästetään tarkoituksellisesti
- ympäristöön
- Ovat sellaisia mihin kuuluu jätteiden kuljetus
- liittyvät kaivosjätteen käsittelyyn
- liittyvät hiilidioksidin talteenottoon ja varastointiin

Kuvio 4. Luettelo ympäristövastuudirektiivin soveltamisvelvollisuudesta (soveltaen Euroopan komissio, i.a.-b).

2.4 Vapaaehtoiset ympäristötoimet ja erilaiset sertifikaatit

Koiviston (2011, s.125) mukaan yritykset yhä enenevässä määrin panostavat nykyään vapaaehtoisuuteen perustuviin ympäristötoimiin ja hankkivat erilaisia järjestelmiä ja sertifikaatteja osoittamaan toimintansa ympäristöpositiivisia vaikutuksia. Näiden avulla voidaan asiakkaille, yhteistyökumppaneille ja sijoittajille osoittaa tietty tae toiminnan ympäristövastuullisuudesta sekä sen kehittämistä. Erilaisten sertifikaattien avulla yritykset voivat saavuttaa myös konkreettisia kustannussäästöjä esimerkiksi energia- ja materiaalitehokkuuden myötä.

Maon ym. (2018, s. 279) mukaan ISO on menestyksekkäästi luonut yleisesti tunnetun kansainvälisen ympäristöstandardi järjestelmän: ISO 14000 -sarjan. Järjestelmä on skaalattavissa niin isoihin kuin pieniin yrityksiin ja sen tarkoituksena on vähentää ympäristöä kuormittavia saasteita, jotka aiheutuvat osana yritystoimintaa. Standardisarja tukee lisäksi yritysten vastuullisuuden kehittymistä. Kuvassa 6 voidaan nähdä standardin tuomia merkityksiä yritykselle.

Kuvio 5. Maota ym. (2018, s. 279) mukailien ISO 14000 -standardisarjan tuomat hyödyt.

2.5 Etiikka, arvot ja ympäristöetiikka

Kuten Tall ym. (2013, s. 60) kertovat, tarkoitetaan etiikalla tieteen alaa, joka tutkii, mikä on oikein ja mikä väärin moraalista näkökulmasta ajatellen. Moraali puolestaan on valintojen tekemistä, joita me kaikki joudumme päivittäin tekemään. Näitä eettisiä ja moraalisia periaatteita yrittäjät soveltavat myös osana yritystoimintaansa ja pohjaavat päätökset teoissaan näihin.

Nyyti ry (2019) kuvailee julkaisussaan, että arvot ovat puolestaan asioita, jotka ohjaavat valintojamme. Arvot muodostuvat ajansaatossa elämäkokemuksemme myötä. Niiden avulla koemme toimivamme itsellemme merkityksellisellä ja oikealla tavalla. Swaroopan ja Chandrasekharin (2019, s. 7) mukaan yritykset koostuvat aina yksilöistä, jotka tekevät erinäisiä tehtäviä yrityksissä. Näiden yksittäisien henkilöiden valintoja ohjaavat heidän omat arvonsa. Näiden arvovalintojen kautta on yksilöiden arvoilla vaikutus yritystoimintaan.

Vilkan (1993, s. 2, 5, 11, 12, 16) mukaan eettisyys perinteisimmillään katsastelee ihmisen suhdetta toiseen ihmiseen. Tätä vastoin ympäristöetiikka katsastelee ihmisen suhdetta luontoon ja tulevaisuuteen. Ympäristöetiikka yhdistää eettisiä periaatteita ympäristöämme koskeviin kysymyksiin ja ongelmiin.

2.6 Vihreä siirtymä

Vihreä siirtymä on osa Euroopan komission laatimaa vihreän kehityksen ohjelmaa (Euroopan komissio, i.a.-a). Ohjelman tavoitteena on vihreän talouden siirtymisen edistäminen, ilmaston muutoksen torjunta sekä luoda Euroopasta maailman ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä. Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan vihreää teknologiaa, kestävä teollisuutta ja - liikennettä. Myös saasteita on vähennettävä. Komissio tukee EU:n jäsenmaita vihreän siirtymän uudistuksien toteuttamisessa ja suunnittelussa.

Vihreän siirtymän ja vihreän kehityksen ohjelman rahoitus toteutetaan EU:n elpymisvälineen avulla, joka on suunnattu koronakriisistä toipumisen tueksi EU jäsenmaille (VM, i.a.-a). Rahoituksen kokonaisarvo vuoden 2018 hinnoin on 750 miljardia euroa. Tukipaketti jakautuu avustuksiin 312,5 miljardia euroa ja lainoihin 360 miljardia euroa. Suomelle kuuluva maksuosuus elpymisvälineen avustusmuotoisesta tuesta on n. 6,6 miljardia euroa vuoden 2018 hinnoin laskettuna. Suomi saa tammikuussa 2021 tehdyn arvion mukaan enintään 2,7 miljardia euroa avustuksia. Toistaiseksi Suomi ei aio hakea tukea lainan muodossa.

Suomen kestävän kasvunohjelman tarkoituksena on vauhdittaa uudistuksia ja investointeja (VM, i.a.-b). Ohjelma rakentuu neljästä pilarista, joiden keskeisimpinä teemoina ovat

- Vihreä siirtymä
- Digitalisaatio
- Työllisyys ja osaaminen
- Sosiaali- ja terveyspalvelut

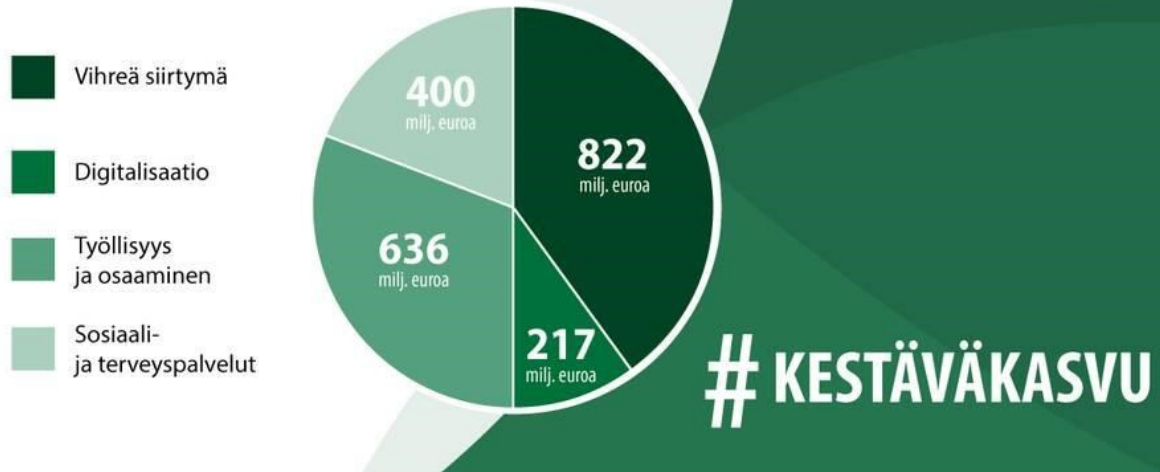
Kestävän kasvun ohjelman rahoitus saadaan EU:n elpymisvälineestä.

Elpymissuunnitelman rahoituksen jakautumista voidaan tarkastella kuvasta 2. Vihreän siirtymän osuus kokonaisrahoituksesta on 40 %. Sen osuus on suurin verrattuna muihin kasvuohjelman kokonaisuuksiin.

Kestävä kasvu – Suomen elpymissuunnitelman rahoituksen jakautuminen

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kuva 2. Elpymissuunnitelman rahoituksen jakautuminen kestävän kasvunohjelmien kesken (VM, i.a.-c).

2.7 Ympäristövastuu osana yrityksen strategiaa

Koipijärven ja Kuvajan (2017, s. 37) mukaan pk-yrityksille yritysvastuu luo haasteita ja mahdollisuuksia. Tämän merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa pk-yritys toimii osana suuryrityksen alihankintaketjua. Tällöin yrityksen tulee voida sitoutua noudattamaan suuryrityksien hankintasopimuksien sisältämiä vastuullisuuteen ja eettisyyteen liittyviä ehtoja.

Koipijärvi ja Kuvaja (2017, s. 37) kertovat myös, että pk-yrityksen aloittaessa toimintaansa tai vastuullisuustyötä heidän kannattaa hyödyntää vastuullisuustyötä pitkään tehneiden yritysten tietoja ja taitoja. Vastuullisuustyön kartoitus on tärkeää aloittaa pohtimalla perusteellisesti oman yrityksen aiheuttamia sosiaalisia- ja ympäristövaikutuksia. Näin pk-yrityksillä on mahdollisuus parantaa omaa kilpailukykyään markkinoilla vastuullisuusinnovaatioiden tai uuden liiketoimintamallin kautta.

2.8 Ympäristövastuullisen toiminnan johtaminen

Bärlund ja Perko (2013 s. 20) kuvailevat, mitä tarkoittaa vastuullinen johtaminen. Vastuullisuuden johtaminen vaatii uudenlaista johtajuutta. Jotta yritys voisi onnistua parantamaan

vastuullisuudella tuottavuuttaan ja luomaan siitä itselleen kilpailuetua, on sen tulevaisuudessa panostettava viemään kestävän kehityksen periaatteet osaksi yrityksen strategiaa ja toimintaa. He esittelevät käsitteen *kestävä johtajuus*, jossa on hyvin kiteytetty yritys vastuun johtaminen.

Kestävä johtajuus on ihmisten ja asiakokonaisuuksien hallintaa, jossa organisaatiota johdetaan määrätietoisesti ja tavoitteellisesti siten, että se toimii tehtävänsä täyttäen vastuullisesti ja edistää mahdollisuuksien mukaan ihmisten ja luonnon hyvinvointia tuottaen näin lisäarvoa sekä omistajilleen että yhteiskunnalle.

Kuisman (2015, s.51) mukaan voidaan mieltää, että vastuullisuuden johtaminen on pitkälti samanlaista kuin yrityksen johtaminen yleisesti. Vastuullisuuden johtamisen tarkoituksena on erityisesti lisätä läpinäkyvyyttä yrityksen toimintoihin. Kun luodaan uutta johtamisjärjestelmää yrityksen vastuullisuustoimille, on tämä hyvä käsitellä aluksi omana itsenäisenä projektina ja myöhemmin liittää osaksi yrityksellä käytössä olevaa johtamisjärjestelmää.

Kuisma (2015, s.52) määrittelee yritys vastuun johtamisen mallin ja lajittelee sen koostumaan seitsemästä eri osa-alueesta, jotka on käyty tarkemmin läpi kuviossa 6.

Kuvio 6. Yritysvastuun johtamisen malli (Kuisma, 2015, s. 52).

Hedstromin (2018, s. 90) mukaan yrityksen toimitusjohtajan näkemys vastuullisuudesta korreloitu yleisesti siihen, miten tärkeänä vastuullisuusasioita yrityksessä todellisuudessa pidetään. Toimitusjohtajan näkemys vastuullisuusviestinnässä on tärkeää, oli kyse sitten ulkoisista sidosryhmistä tai omasta henkilöstöstä.

Koipijärvi ja Kuvaja (2017, s. 106–107) kertovat vastuullisuuden johtamisen pk-yrityksissä olevan mahdollista toteuttaa samoilla menetelmillä, kuin suuretkin organisaatiot vastuullisuustyötä toteuttavat. Käyttöön otettava malli on suhteutettava vastaamaan yrityksen kokoa. Pienen organisaation etuja ovat ketteryys ja yksinkertaisuus. Jos asiantuntemusta vastuullisuuteen ei löydy yrityksen sisältä, on suositeltavaa käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita tukena. Jotta vastuullisuustyö yrityksessä onnistuu parhaiten, eikä se jäisi vain yhden henkilön harteille, on yritysvastuu otettava osaksi arkea koko organisaation ja toiminnan ytimeen.

2.9 Ympäristövastuullinen toiminta pk-yrityksissä

OECD:n mukaan (2021, s. 56) nykyään ymmärretään paremmin, kuinka keskeinen rooli pk-yrityksillä on, jotta ilmaston muutoksen hillitsemiseksi asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Viimeisimpien tutkimuksien perusteella on huomattu kuinka merkittävän osan päästöistä pk-yritykset aiheuttavat.

OECD kuvailee (2021, s. 57) kuinka innovatiiviset pk-yritykset ovat ryhtyneet tekemään toimenpiteitä pienentääkseen hiilijalanjälkeään. Monet ovat pysähtyneetkin pohtimaan, minkälaisin eritavoin ne voisivat tehdä tuotteistaan ja palveluistaan enenevässä määrin ympäristöystävällisempiä. Yleisesti pk-yritykset ryhtyvät ympäristötoimiin pääasiassa vähentääkseen toiminnasta ja valmistuksesta aiheutuneita kuluja, jotta ne voisivat vastata kuluttajien muuttuneisiin vaatimuksiin sekä standardeihin. Uusia toimintatapoja omaksuttaessa kohdattiin usein tietämyksen puutetta ympäristövastuullisuusasioissa ja vastuullisuusvaatimuksissa. Lisäksi pk-yrityksen resurssit ja rahoitus vihreän siirtymän edistämiseksi ovat paljon rajallisemmat suuriin yrityksiin verrattuna. On tärkeää ymmärtää, että erikokoiset yritykset tarvitsevat erilaisia työkaluja ja tukea vihreän siirtymän edistämiseksi. Se mikä sopii suuryritykselle ei luultavammin sovi pk-yritykselle.

3 Tutkimusmenetelmät

3.1 Tutkimuksen suunnittelu

Opinnäytetyön tutkimusaihe on osa Euroopan unionin rahoittamaa GreenGrow-hanketta, jonka toteutuksesta vastaa Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Hankkeen virallinen nimi on ”GreenGrow – pk-yritysten vihreän ja inklusiivisen kasvun tukeminen Etelä-Pohjanmaalla”.

Opinnäytetyön toteutus aloitettiin yhteisellä kokouksella hankevastaavien kanssa. Kokouksessa keskusteltiin yhdessä, mitä tavoitteita opinnäytetyölle asetetaan ja mikä olisi tutkimukselle asetettu aikataulu. Yhteisesti sovittiin aineistonkeruumenetelmäksi haastattelu ja haastateltavat yritykset tutkimukseen valikoitaisiin aiemman kyselytutkimuksen tuloksena luokitelluista. Kokouksen jälkeen luotiin tutkimussuunnitelma.

Haastatteluun kutsuttavat yritykset valikoituivat Eteläpohjanmaalaisille pk-yrityksille suunnatun kyselyyn vastanneiden yritysten perusteella. Kyselyn aiheena oli ”Eteläpohjalaisten yritysten tarpeet ja tulevaisuuden näkymät”. Kyselyn teetti ja toteutti Seinäjoen ammattikorkeakoulun tki-laitos, osana käynnissä olevaa GreenGrow-hanketta. Vastausten perusteella yritykset luokiteltiin OECD:n luoman järjestelmän mukaan kolmeen luokkaan sen perusteella, missä vaiheessa yritys on vihreän siirtymän osalta (Koirala, 2018, s. 9–10, OECD:n, 2013, mukaan).

- Ekoinnovaattorit:
 - Vihreän siirtymän edelläkävijäyritykset. Luovat aktiivisesti uusia tuotteita ja toimintatapoja vihreän siirtymän edistämiseksi
- Ekoyrittäjät:
 - Ovat alkuvaiheessa vihreän siirtymän kanssa. Heillä on selkeä tahtotila siirtyä ekoinnovaattorien joukkoon.
- Ekosopeutujat:
 - Ovat ottaneet vihreän siirtymän käytäntöjä osaksi nykyistä liiketoimintaansa ja pyrkivät täyttämään ainakin lain edellyttämät vähimmäispiirteet

Toimeksiantajalta saatiin lista yrityksistä, jotka oli kyselyn perusteella luokiteltu ekoinnovaattorien ja ekoyrittäjien joukkoon.

Eliittiotantamenetelmässä voidaan harkinnanvaraisesti tehdä lisäjaottelua tutkimusaineiston keräämisen tueksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Jaottelua käytetään, jotta voidaan valikoida sellaisia kohteita, joilta todennäköisimmin voidaan saada mahdollisimman hyvin tutkimusta tukevaa aineistoa.

Eliittiotantaa sovellettiin aineistokeruussa siten, että saadun listan yrityksiin tutustuttiin etukäteen esimerkiksi verkkosivujen ja lehtiartikkelien perusteella. Näin valikoitiin yritykset, joille haastattelukutsu lopulta lähetettiin. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää haastateltavia yrityksiä n. 10 ensisijaisesti Ekoinnovaattorien joukosta. Haastattelukutsu lähetettiin yhteensä 14. yritykselle, jotka kyselyvastauksien perusteella täyttivät ekoinnovaattorin kriteerit, ja viidelle yritykselle, jotka täyttivät ekoyrittäjän kriteerit. Lopulta haastatteluun osallistui seitsemän yritystä, joista kuusi ekoinnovaattorien joukosta ja yksi ekoyrittäjien joukosta.

3.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimushaastattelu toteutettiin soveltaen teemahaastattelu-menetelmää. Vilkan (2021, s. 52) mukaan teemahaastattelun avulla on mahdollisuus päästä lähemmäs tilannetta, missä kysymyksiin vastaamisella voidaan saavuttaa keskustelelevampi ja vastavuoroisempi haastattelu. Tämän tyyppinen aineiston keräysmuoto sopii erityisesti silloin, kun tarkoituksena on tuottaa aineistoa osin rakenteistettuna sekä yhdessä haastateltavan kanssa siten, että myös haastateltavalla on mahdollisuus vaikuttaa käsiteltäviin teemoihin.

Ojasalon ym. (2015, s. 41) mukaan teemahaastattelun aineiston keruun tueksi laaditaan ennalta mietityt kysymykset. Teemahaastattelu mahdollistaa kuitenkin kysymysten paikkojen vaihtamisen, jos haastattelijalla niin haluaa. Lisäksi voidaan kysyä myös ennalta määrittämättömiä kysymyksiä ja tarkentavia kysymyksiä sekä soveltaa aiemmista haastatteluista havaittuja ennalta odottamattomia ilmiöitä tulevien haastatteluiden tukena. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä.

Haastattelukysymykset laadittiin etukäteen ja viimeisteltiin yhdessä toimeksi antajan kanssa (Liite 1). Osa kysymyksistä oli tarkentavia kysymyksiä ja ne esitettiin vain, jos edeltävään kysymykseen saatiin myöntävä vastaus. Haastattelussa esitettiin myös ennalta määrittelemättömiä kysymyksiä tarvittaessa, jotta saatiin syvempi käsitys aiheeseen liittyen.

Haastattelulle luotiin etukäteen neljä teemaa, jotka olivat kaikille haastateltaville yrityksille samat.

1. Yritys ja ympäristövastuu
2. Ympäristövastuullisuuden mittaamenetelmät, sertifikaatit ja järjestelmät
3. Yrityksen ympäristöstrategia ja henkilöstö
4. Tulevaisuuden näkymät ja vihreä siirtymä

Haastattelut toteutettiin videoyhteyden välityksellä etänä ja haastateltaville yrityksille lähetettiin haastattelun teemat etukäteen tiedoksi. Tämä koettiin hyvänä ratkaisuna, jotta haastatteluun osallistuva tietää, minkä aihealueiden parissa haastattelu toteutetaan. Kaikki haastattelut nauhoitettiin sekä puhelimen nauhurilla että Teams-tallenteena, jotta voitiin varmistua siitä, että tiedot saatiin luetettavimmin tallennettua

Kaikille haastateltaville yrityksille taattiin anonymiteetti, mikä tuotiin esille jo haastattelukutsua lähetettäessä. Haastatteluun ja tutkimukseen osallistuvilta kerättiin ja arkistoitiin tutkittavan suostumuslomake sekä lähetettiin tutkimuksen tietosuojaseloste että tutkittavan informointilomakkeet.

Kaikki haastattelut litteroitiin käyttäen peruslitterointi menetelmää (Tietoarkisto, i.a.). Tässä menetelmässä litteroidaan sanatarkasti, mutta jätetään pois toistot ja äännähdykset sekä täytesanat, joilla ei ole asiasisällön kannalta merkitystä.

Litteroitua aineistoa syntyi kaiken kaikkiaan 62 sivua ja haastattelujen keskimääräinen pituus oli n. 30 minuuttia. Jokaisen haastattelun litterointiin aikaa kului n. yksi työpäivä. Samaa asiaa sisältävät kokonaisuudet jaettiin litterointiaineistosta omaksi kappaleekseen aineiston analysoinnin ja jatkokäsittelyn helpottamiseksi.

Tämän jälkeen aineisto koodattiin. Aineiston koodaamisella voidaan litteroidusta tekstistä erotella tutkimuksen kannalta keskeisimmät asiat. Muu teksti jää tutkimuksen ulkopuolelle. Näin tekstiä voidaan tiivistää siten, että vain tutkimuksen kannalta olennainen jäi jäljelle (Kananen, 2017, s. 132). Pelkistetty aineisto tutkimuksen kannalta olennaiset osat maalattiin tekstistä samalla värillä, jotta litterointiaineistosta voi tunnistaa selkeästi ne kohdat, jotka ovat olennaisia tähän tutkimukseen liittyen.

Aineisto luokiteltiin kolmeen luokkaan. Jokaisen luokan alle luotiin lisäksi kaksi alaluokkaa luokittelun selkeyttämiseksi. Jokaisen alaluokan sisälle eroteltiin luokassa ilmenneet teemat. Pelkistetylle aineistolle tehtiin tämän jälkeen aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 127) mukaan analysointimuodossa aineiston luokat muodostuvat vasta aineiston pelkistämisen yhteydessä ja eivät näin ole ennalta tiedossa. Tämän prosessin kautta saadaan vastaus tutkimustehtävään. Aineistoa analysoidessa tutkija tarkastelee aineistoa jatkuvasti johtopäätöksiä ja teoriaa keskenään verraten.

Vilkan (2021, s. 107) mukaan sisällönanalyysi voidaan jakaa kahteen osaan. Pragmaattisessa analyysissä aineistosta eritellään yksittäiset havainnot kokonaisuuksiksi. Kokonaisuudet voivat olla sellaisia, että sieltä voidaan erotella pois toistensa sulkevat luokat. Luokat nimetään ylä- ja alakategorioiksi ja etsitään niiden keskinäiset merkityssuhteet, jotta kokonaisuus on helpommin ymmärrettävissä. Pragmaattisia analyysimuotoja ovat myös aineistolähtöinen pragmaattinen analyysi, teorialähtöinen analyysi ja teorianohjaama analyysi.

Teoriaohjaava menetelmä sopi hyvin aineiston analyysiin, sillä sen avulla voin hyödyntää aineiston tietoja ja teoriaa monipuolisesti. Ympäristövastuullisuudesta ja yritys vastuusta on kirjoitettu ja aihetta on tutkittu paljon, mutta tutkimuksia ja kirjallisuutta pk-yrityksen kontekstista löytyi vähemmän. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 109) kuvailussa teoriaohjaava analysointimenetelmä lähtee liikkeelle aineistolähtöisesti ja aikaisempi tieto ohjaa ja auttaa analyysiä. Analyysistä on tunnistettavissa aiemman tiedon vaikutukset, mutta teorian paikkansapitävyyttä ei lähdetä varsinaisesti testaamaan vaan sen avulla voidaan avata uusia ajatusuria.

Pragmaattisen sisällönanalyysin mukaisesti haastatteluaineistosta voitiin erotella kolme yläluokkaa ja jokaisen yläluokan alle oli eroteltavissa kaksi alaluokkaa. Tämä tutkimus on toteutettu mukailien teorianohjaamaa analyysimenetelmää, joka luokitellaan yhdeksi pragmaattisen sisällönanalyysin muodoksi. Täten tutkimuksen teoriaosuus on täydentynyt ja tutkimuksen tulokset eivät varsinaisesti testaa sen paikkaansa pitävyyttä.

Kun aineisto oli analysoitu, kirjoitettiin tutkimuksen tulokset auki seuraavaan osioon. Haastattelun tema, ympäristövastuullisuuden mittausmenetelmät, sertifikaatit ja järjestelmät päädyttiin lopulta rajaamaan tutkimustulosten ulkopuolelle aihealueen laajuuden vuoksi. Näin lopullinen työ saatiin pidettyä selkeämpänä kokonaisuutena keskittyen syvemmin muihin esille

nousseisiin teemoihin. Haastattelujen analysointi vaiheessa esille nousi uusi ympäristöetiikkaa käsittelevä teema, joka haluttiin tuoda työssä esille.

4 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen haastatteluun osallistui yhteensä seitsemän pk-yritystä, joista kuusi yritystä kuului ympäristöluokittelun perusteella ekoinnovaattoreihin ja yksi ekoyrittäjiin. Kaikki haastatteluun osallistuneet henkilöt toimivat yrityksissä joko yrittäjinä/omistajina tai toimitusjohtajan asemassa. Näin ollen voidaan olettaa, että kaikilla henkilöillä on hyvä ymmärrys yrityksen toimintatavoista ja että he osallistuvat aktiivisesti päätöksentekoon.

Tutkimusaineisto luokiteltiin kolmeen eri aihealueeseen, joiden alle luotiin jokaiseen kaksi alaluokkaa.

1. Ympäristövastuulliset toimintatavat
 - a. Tehdyt ympäristövastuulliset toimenpiteet
 - b. Ympäristövastuullisuuden mittaaminen
2. Miten yrittäjät perustelevat ympäristövastuullisuuttaan
 - a. Merkitykset
 - b. Vihreä siirtymä
3. Aiheeseen liittyvät ristiriidat
 - a. Haasteet
 - b. Eettiset näkökulmat

Ensimmäisenä käsitellään tulokset ympäristövastuullisiin toimintatapoihin liittyen. Luokkana toimintatavat käsittävät tässä tutkimuksessa yrityksiin haastattelussa kuvailemat konkreettiset käytössä olevat ympäristövastuulliset toimintatavat. Jos haastatteluaineistossa ilmeni suunnitteilla olevia toimintatapoja, joita ei ollut vielä otettu käytäntöön, oli ne rajattava tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Haastateltavien kuvailemat käytössä olevat toimenpiteet voitiin jaotella seuraavien teemojen ympärille (Kuvio 7).

Kuvio 7. Haastatteluissa kuvatut ympäristövastuulliset toimenpiteet yrityksissä.

4.1 Ympäristövastuulliset toimenpiteet

Kuljetukset ja kulkeminen

Kuljetukseen ja kuljettamiseen liittyvän teeman ympärille yritykset nimesivät rahdin kuljettamiseen liittyviä toimenpiteitä. Näitä olivat mm. tilausmäärien kasvattaminen kuljetuskertojen vähentämiseksi (H6), kuljetusten organisointi kilometrimäärien vähentämiseksi, sähköllä toimivien ajoneuvojen käyttö sekä kuljetusyrityksen tarjoama palvelu, joka mahdollistaa Co2 päästöjen kompensoinnin. Lisäksi haastatteluissa kävi ilmi, että työntekijöiden keskuudessa sovitettiin mahdollisuuksien mukaan yhteiskyydein kulkemista työpaikalle ja takaisin (H2).

Me ollaan kasvatettu niitä kertatilaus määriä, jotta sitten taas vähenee sitten se, ettei tarvitse niin montaa kertaa tilata. (H6)

työntekijöiden liikkumista kannustetaan myöskin ja no kimpakyytien kautta sel- laista. (H2)

Toimittajat

Toimittajia koskevan teeman ympärille haastateltavat korostivat paikallisten alihankkijoiden suosimista. Tätä perusteltiin mm. sillä, että paikalliset toimijat koettiin luotettavina ja monille yrityksille alihankkija oli jo useamman vuoden takaa tuttu. Ympäristövastuullisesta näkökulmasta koettiin, että kotimaiset ja paikalliset toimijat huomioivat ympäristövastuullisuuden toiminnassaan. Jos käytettiin ulkomaalaisia toimijoita, selvitettiin heidän taustansa tarkoin. Yhteistyön vaatimuksena oli alasta riippuen erilaiset kansainväliset sertifikaatit tuotteiden laadun ja vastuullisuuden takeeksi (H6). Lisäksi tuotteista saatettiin pyytää koekappaleet tai näytteet ennen suuremman tilauksen tekemistä.

On löydetty uusia toimittajia, joita sitten, tottakai myöskin otetaan selvää taustoista ja heidän tuota ympäristövastuullisuudesta kyllä ollaan kiinnostuneita. Että kyllä me oikeasti oikeasti selvitetään tosi tarkkaan, että mistä näitä tavara tulee. Halutaan niinku ollaan tietoisia itse siitä koska asiakkaat kysyy meiltä, niin me halutaan olla sitten, pystytään vastaamaan. (H6)

Energiansäästö

Energiansäästön teemassa haastatteluissa ilmeni erityisesti kiinnostus aurinkoenergian hyödyntämiseen. Monet yritykset olivat jo hankkineet tai monien yritysten suunnitelmissa oli hankkia aurinkopaneelit osittaiseksi energian lähteeksi (H2). Haastatteluissa ilmeni myös haasteita aurinkoenergian hyödyntämisen suhteen. Kuten esimerkiksi toimialoilla, joissa energian tarve oli suurin pimeimpään vuoden aikaan. Haastateltavat olivat myös vaihtaneet valaisimet led-valoihin energian kulutuksen pienentämiseksi. Lisäksi yritykset toivat esille hyvän suunnittelun ja organisoinnin vaikutuksen energian kulutuksen näkökulmasta.

Ja no tietysti energia, sehän on iso kustannustekijä. Siis meidän käyttämä energia, joka on siis lähinnä sähköenergia, sitä me tuotetaan itse aurinkopaneelien kautta. Pystymme tällaisen valoisan ajan, kun meidän työaika on päiväsaikaan niin me pystymme hyödyntämään. (H2)

Tuotanto

Haastatteluissa esille tulleet tuotteiden tuotantoon ja valmistamiseen liittyvät ympäristö vastuulliset toimenpiteet keskittyivät pitkälti kone- ja laiteinvestointeihin ja raaka-aineiden käytön tehostamiseen siten, että jätteet ja hukka olisivat mahdollisimman vähäistä. Myös kone- ja laiteinvestoinneilla kerrottiin voivan saavuttaa raaka-aineiden tehokkaampaa käyttöä, energian säästöjä ja lopputuotteen parempaa laatua. Parempilaatuinen tuote on pitkäikäisempi ja siten ympäristövastuullisempi. Jos tuotteiden valmistus vaati osakseen kemikaalien käyttöä, valikoitiin ne ympäristönäkökulma edellä.

Tuotteet ja tuotekehitys

Osana tuotteita ja tuotekehitystä haastateltavat toivat esille kierrätysmateriaalien käytön. Tuotteiden valmistamiseen käytettiin uusiomateriaalia, joka sisälsi osaksi kierrätysmateriaalista valmistettua raaka-ainetta. Tämän kaltaisten materiaalien käyttöä haluttiin kasvattaa ja vastaavasti neitseellisten materiaalien käyttöä vähentää merkittävästi. Yrityksien tuotekehityksessä tavoitteena oli tuoda ensimmäisenä markkinoille yhä ympäristöystävällisempiä tuotteita, joita kilpailijat eivät vielä pystyneet tarjoamaan. Haastateltavat kertoivat myös tarjoavansa valmistamilleen tuotteille korjauspalvelua, jotta tuotteen käyttöikä oli mahdollisimman pitkä.

Kierrätys, jätteiden käsittely ja kiertotalous

Kierrätyksen, jätteiden käsittelyn ja kiertotalouden teemoista yritykset kertoivat lajittelevansa erityisesti muovin ja pahvin. Nämä koettiin myös merkityksellisiksi, sillä näiden osuus jätteestä oli suuri, sekä se toi selkeitä säästöjä yrityksille sekajätteen vähenemisen myötä. Lisäksi yritykset kertoivat lahjoittavansa tuotannon ylijäämämateriaalin paikallisille pienyrityksille mahdollisuuksien mukaan uudeksi raaka-aineeksi. Molemmat osapuolet kokivat hyötyvänsä tästä järjestelystä. Osa haastateltavista hyödynsi myös kemiallisen kierrätyksen prosesseja, jotta vanhasta materiaalista voitiin luoda uutta raaka-aineita (H5). Kiertotalouden teemasta yritykset toivat erityisesti esille kertakäyttöisiksi tarkoitettujen pakkausmateriaalien

uudelleen käytön ja kierrättämisen takaisin toimittajalle. Pakkausmateriaali kiersi niin kauan kuin se pysyi ehjänä ja sen jälkeen vasta toimitettiin asianmukaisesti kierrätykseen (H3).

Haastateltavat toivat myös esille mahdollisuuden kierrättää tuotettava palveluliiketoiminnan ja vuokrauksen avulla käyttäjältä toiselle siten, että tuotteen koko elinkaari olisi mahdollista hyödyntää.

Kierrätyksessä meillä on mekaaninen ja kemiallinen kierrätys. (H5)

Meillä ne kaikki laatikot jotka on käyttökelpoisia, ne käytetään sitten meillä uudelleen. Elikkä me sitten valmiit tuotteen pakataan niihin ja ne lähtee kiertoon. Se on yksi aika merkittävä juttu. Sitten tietenkin on rikkinäisiä pahvilaatikoita ja muita niin niille on sitten kierrätyspisteet. (H3)

Ympäristövastuullisuuden johtaminen

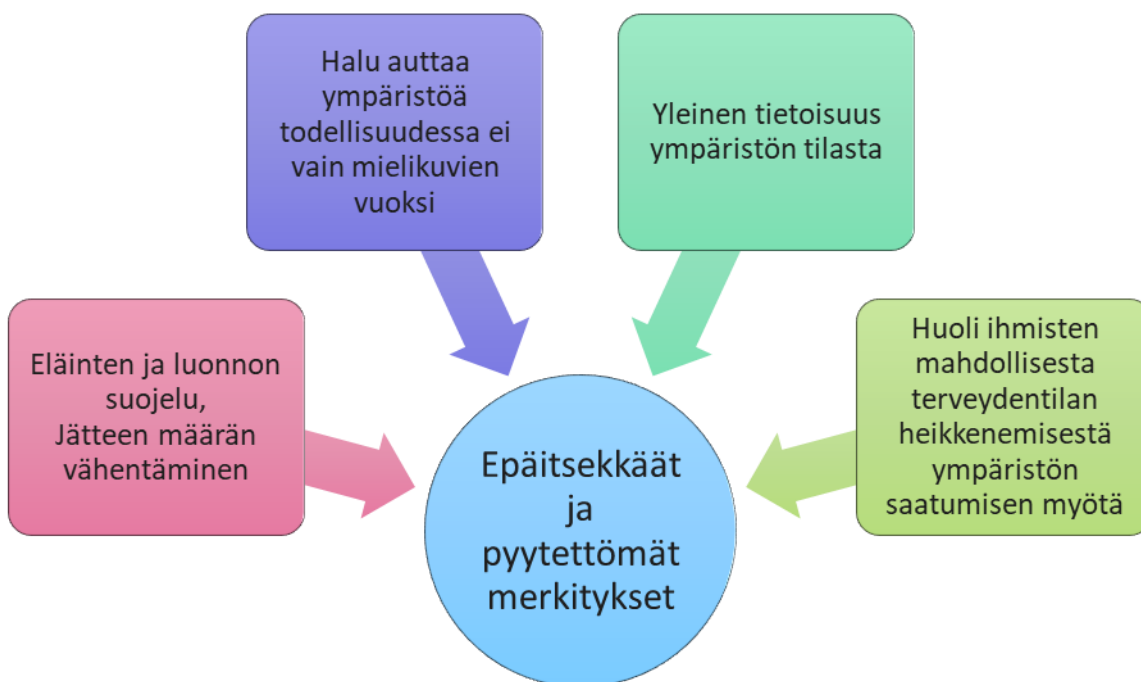
Ympäristövastuullisuus oli haastatelluissa yrityksissä vahvasti osana strategiaa ja arvoja. Kuitenkin yrityksen koko ja se, oliko yritys osa suurempaa konsernia, vaikutti paljon siihen, että löytyikö strategia kirjallisesti laadittuna vai oliko se enemmän vain yrittäjän tai johdon ajatus ja visio (H1). Haastatellut yritykset kokivat, että ympäristövastuullisuus nähtiin koko yrityksen yhteisenä arvona ja vastuullisuuden eteen tehtäviä toimenpiteitä toteutettiin ja kehitettiin mielellään. Haastatteluissa tuotiin myös esille, että vastuullisuus ei ollut korostetusti erillinen asia vaan se oli tiiviisti osa yrityksen kaikkia toimintoja. Toiset kertoivat myös toimineensa jo pitkään ympäristövastuullisesti ja että toimintatapoja ei ole lähdetty trendien perässä muuttamaan. Kuitenkin esille tuli myös, että ympäristövastuullisuutta koitetaan kaikilla osa-alueilla kehittää ”koska se on tätä päivää”. Yritykset pyrkivät myös olemaan monenlaisissa vastuullisuuteen painottuvissa hankkeissa ja toiminnassa mukana erityisesti oman tietoisuuden lisäämiseksi.

Me ollaan tietysti pieni yritys, että se strategia elää yrittäjien päässä ja muotoutuu tietenkin myös ajan kuluessa ja yhteiskunnan muutosten kautta. Meillä ei sellasta strategiakäsikirjaa ole olemassa. Mutta niinku sanottu ne (ympäristövastuullisuus) arvot on meillä todella vahvat ja ne näkyy kyllä meillä vahvasti toiminnassa. (H1)

4.2 Ympäristövastuullisuuden merkitys

Kun tutkittiin, mitä merkityksiä yrityksille ympäristövastuullisella toiminnalla on, jakautuivat syyt selkeästi kahteen vastakkaiseen teemaan. Haastateltavat nostivat sekä altruistisiin arvoihin perustuvia merkityksiä että egoistisiin arvoihin viittaavia merkityksiä. Altruistisilla arvoilla tarkoitetaan epäitsekkäistä syistä tehtyjä tekoja tai toimia (Tieteen termipankki, i.a.-a). Asioita tehdään tai ajatellaan toisten etu huomioiden, vaikka se joissain tilanteissa voisi olla jopa oman edun vastaista. Egoistiset arvot taas ovat altruististen vastakohta ja sen tarkoituksena on ensisijaisesti oman edun tavoittelu (Tieteen termipankki, i.a.-b).

Haastateltavat saattoivat tuoda esille sekä epäitsekkäitä että itsekkäitä syitä. Haastateltavien joukosta voitiin kuitenkin erottaa yrityksiä, joiden nimeämät merkitykset perustuivat ainoastaan egoistisiin arvoihin. Näiden lisäksi esille nousi muutama merkitys, jotka voitiin tulkita kummankin arvomaailman mukaiseksi. Altruistisista arvoista oli selkeästi tulkittavissa yleiset epäitsekkäät arvot sekä tulevaisuuden arvot. Egoistisista arvoista taas oli tulkittavissa taloudelliset, asiakkaisiin ja markkinointiin liittyvät sekä yritysimagolliset syyt.

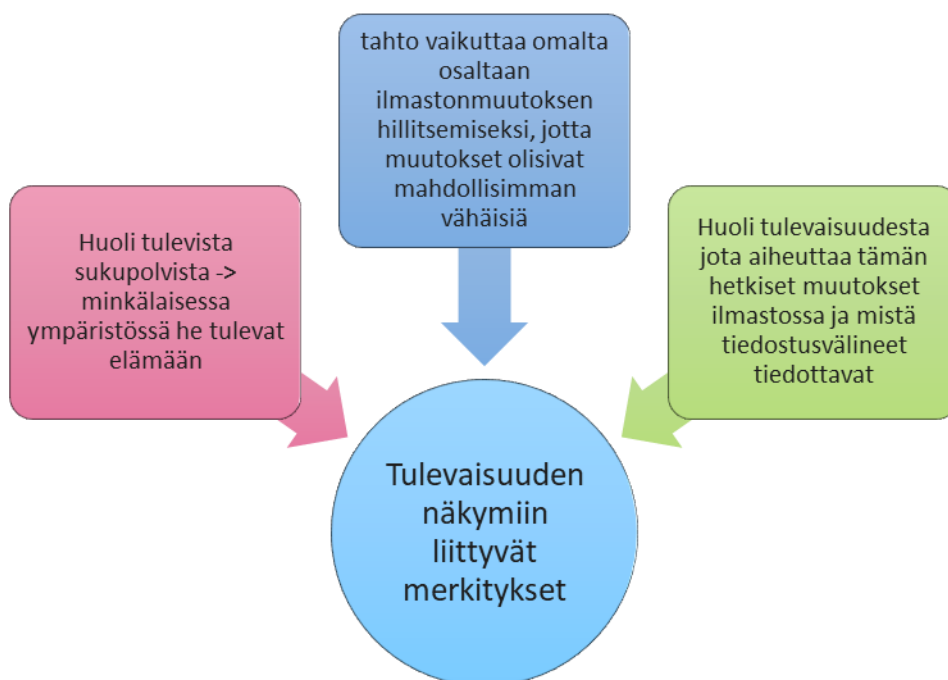

Kuvio 8. Haastatteluissa ilmenneet epäitsekkäät ja pyyteettömät merkitykset.

Kuviosta 8 voidaan nähdä haastatteluissa ilmenneet epäitsekkään ja pyyteettömät merkitykset ympäristövastuullisuuden toteuttamiselle. Haastatteluissa kerrottiin syiksi mm. ympäristön suojele ja tahto vähentää jätteen määrää. Ympäristön saastuminen nähtiin uhkana omalle ja

muiden terveydentilalle (H7). Lisäksi havaittiin, että haastateltavat halusivat tehdä oikeita ja aidosti vaikuttavia ympäristötekoja. Ympäristövastuullisuuden merkitystä ei haluttu nähdä vain yritystoiminnan tuottojen kautta vaan aidon vaikuttamisen näkökulmasta.

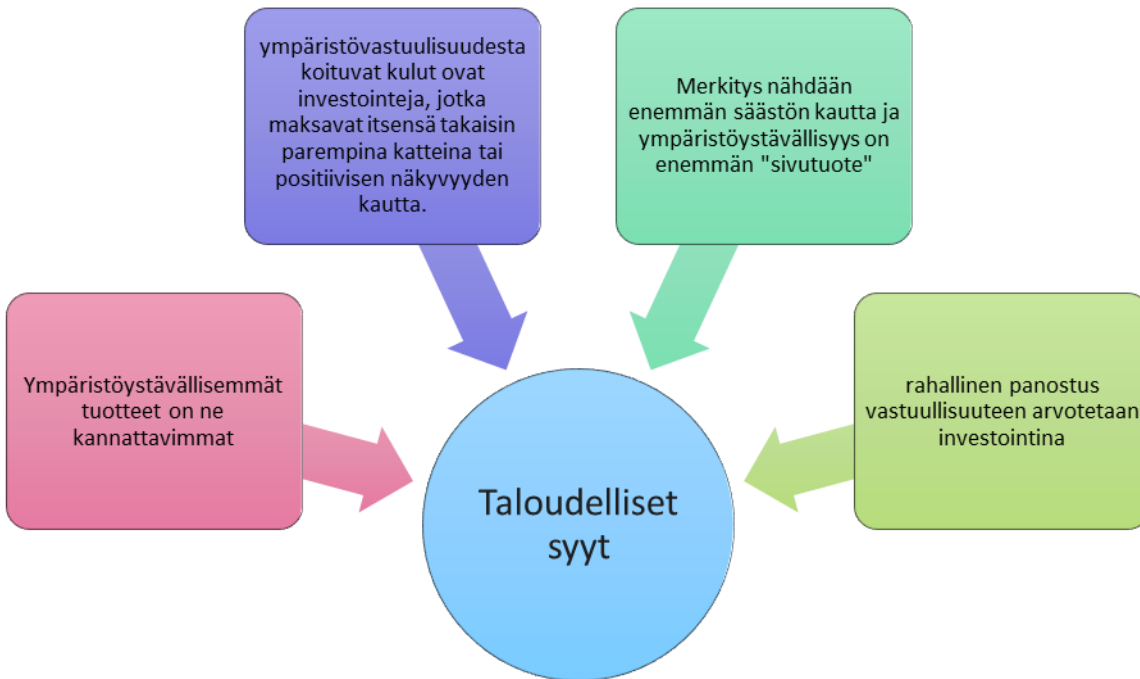
Mä uskoisin, että kaikki tällanen mitä nyt näkee, ilmaston lämpeneminen ja nää kauheet myrskyt mitä maailmalla on tullu. Josta tiedetään, jotka kaikki johtuu näistä, ja muovin määrä tuolla vesistöissä ja kaikki se sellanen. Sit huomataan, että allergiat on lisääntyny, ihmiset sairastelee ehkä enemmänkin ja kaikkeen täläläseen. Sitä miettii, että saisi sitä ainakin omalta osaltaan, haluais, että sitten lastenlapsilla ois puhtaampi. (H7)

Kuvio 9. Haastatteluissa ilmenneet tulevaisuuden näkymiin liittyvät merkitykset.

Kuvioon 9 on kerätty syyt, mitkä liittyvät tulevaisuuden näkymiin. Näistä voidaan havaita haastateltavien yleinen huoli siitä mitä tulevaisuus tuo tullessaan ja minkälainen ympäristö tulevilla sukupolvilla on vastassa (H2). Näin ollen tahtotilana on pyrkiä itse mahdollisimman ympäristövastuulliseen toimintaan, jotta tulevaisuus ei näyttäisi niin huolestuttavalta.

kyllä se tällainen yleinen tietoisuus meidän ympäristön tilasta ja jotain pitää kaikkien tehdä ja myöskin se esimerkkinä oleminen. Halutaan tuoda sitä esille ja ihan markkinoidessakin tuoda. Kyllä tää on meidän kaikkien asia ja se on iso intressi. Mullakin on lapsenlapsia niin kyllä meidän lasten tulevaisuus on mielessä koko ajan, että kaikki kaikki teot vaikuttaa niin kaikissa teoissa pitää ottaa huomioon ja ja me yritetään yrityksenä sitä toteuttaa täällä. (H2)

Kuvio 10. Haastatteluissa ilmenneet taloudelliset syyt.

Kuviossa 10 on haastatteluissa ilmenneitä asioita, jotka voidaan luokitella taloudellisiksi syiksi. Yritykset kertoivat ympäristöystävällisten tuotteiden olevan koko tuotevalikoimaan nähden kannattavimmat. Lisäksi ympäristövastuullisuuteen panostamisesta aiheutuneet kulut koettiin enemmän investointeina, jotka tulisivat tulevaisuudessa maksamaan itsensä takaisin parempien katteiden kautta ja positiivisesta näkyvyydestä saatuina myyntituottoina. Haastatteluissa toisille yrityksille ensisijainen lähtökohta ympäristövastuullisille teoille oli rahan säästö esimerkiksi energiatehokkuuden tai sekajätteen minimoinnin kautta ja vastuullisuus tuli sitten ns. sivutuotteena (H5 ja H3).

Nämä on kaikki isoja asioita meille, ne maksaa tosi paljon vuositasolla. Ei me olla niistä niin pidetty ääntä, Enemmän toimittu kun kommunikoitu. Tämä on nyt sitten vähän yritetään sitten käyttää kaupallisesti hyödyksi. (H5)

Tietysti se mitä on tehty on investoitu paljon uusiin koneisiin mitkä on energiays-
täväisempiä kuluttaa vähemmän sähköä. (H3)

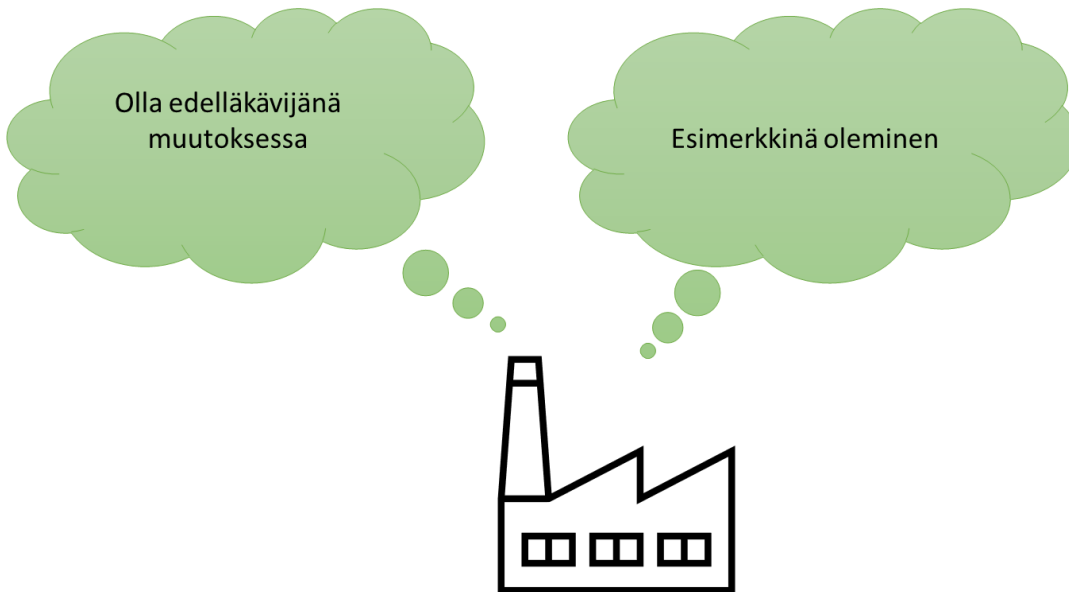

Kuvio 11. Haastatteluissa ilmenneet asiakkaisiin ja markkinoitiin perustuvat syyt.

Kuviosta 11 voidaan nähdä haastatteluissa esille nousseet asiakkaisiin ja markkinoitiin viittaavat merkitykset ympäristövastuullisuudelle. Haastatteluissa tuotiin ilmi kilpailuasetelmaan liittyviä syitä ja yritykset kokivat kilpailukykyensä edellytyksenä ympäristövastuullisuuden (H4). Yritykset olivat panneet merkille asiakkaiden lisääntyneen tietoisuuden ja toiveet ympäristövastuullisista tuotteista (H6). Haastatteluissa nostettiin myös esille yleisesti ympäristölle haitallisena mielletyn tuotteen maineen puhdistaminen ja ympäristöystävällistäminen, jotta tuotteelle olisi kysyntää vielä tulevaisuudessakin.

Tosi paljon yritetty kehittää sitten, että saataisiin sitä ympäristövastuullisuutta, koska se on tätä päivää. Se on, että asiakkaat haluaa sitä ja kyllä mekin halutaan itekkin. (H6)

No se oli varmaan keskeisin asia, meidän oli tarkoitus päästä tonne Keski-Euroopan markkinoille, mitä emme ole vielä tehneet. Sinne ne ei oikeestaan ota mitään jos ei oo luomussa. (H4)

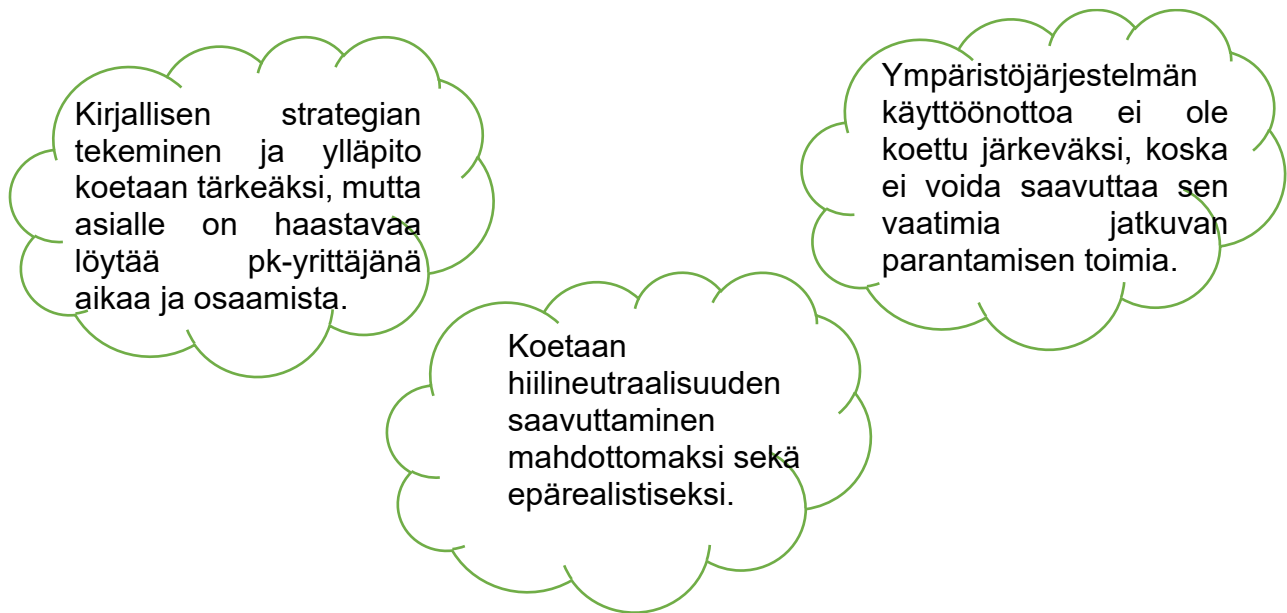
Kuvio 12. Keskeiset syyt ympäristövastuullisuuden merkitykselle.

Yllä läpikäytyjen merkityksien lisäksi haastatteluissa nousi esille tahto olla edelläkävijänä muutoksessa (Kuvio 12). Haastatteluista voitiin tulkita, että pyrkimyksenä on olla ensimmäisten joukossa uusien vastuullisuustoimenpiteiden ja toimintatapojen käyttöönotossa sekä erilaisien teknologioiden hyödyntämisessä. Lisäksi esille nousi halu olla esimerkkinä muille pk-yrityksille (H3). Ympäristövastuullisten toimintatapojen tai sen toteuttamiseen vaadittavien keinojen avoimen jakamisen ei koettu olevan haitaksi omalle yritystoiminnalle vaan päinvastoin.

Itteä häiritsee edelleenkin tää, puhutaan sitä, että kun meidän ei oikeesti oo ollu pakko tehdä yhtään mitään. Silti me ollaan ihan hyvällä tiellä, niin se, että sehän olis kiva me voitais olla esimerkkinä niinku monelle muulle ja siinä sivussa tietenki löytää itte jotain parannettavaa. (H3)

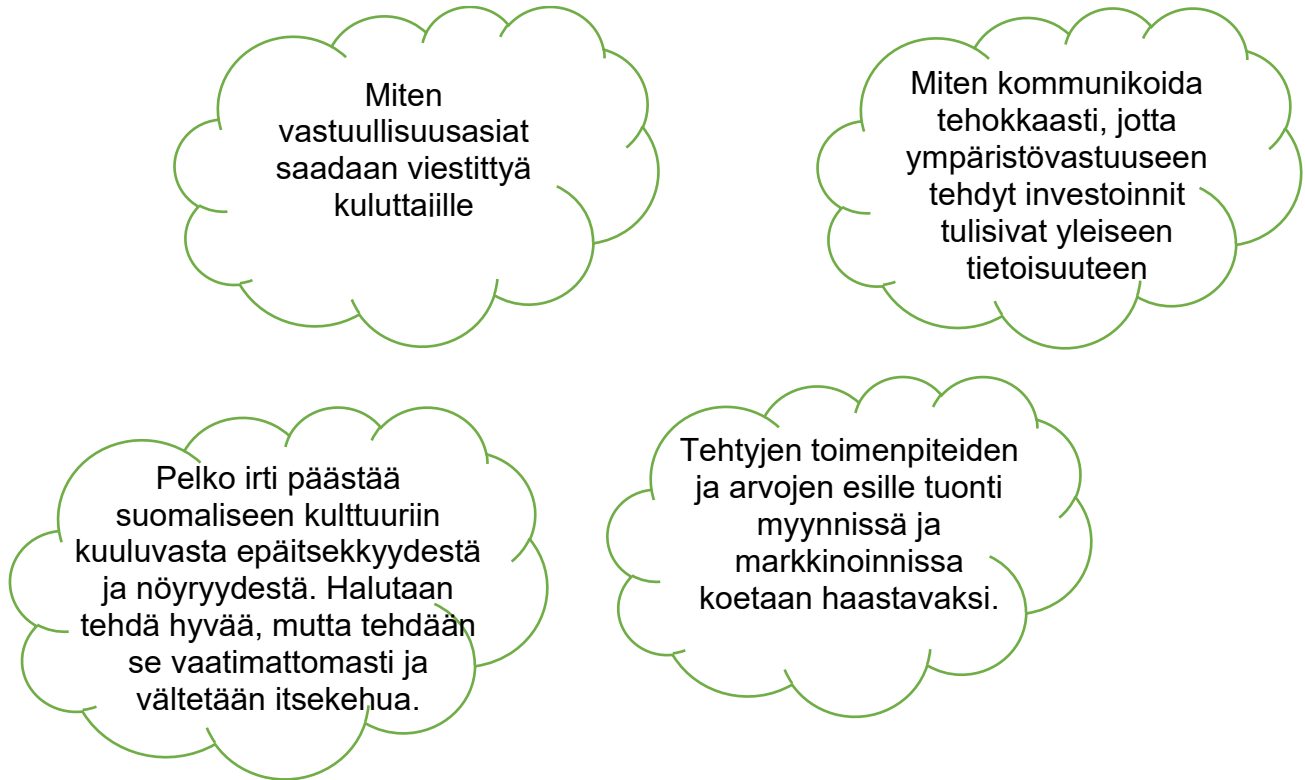
4.3 Haastatteluissa ilmenneet haasteet aihepiirin ympärillä

Tutkimushaastattelussa nousi esille myös yritysten kokemia haasteita aihepiirin ympärillä. Tutkimuksen alkuperäisenä tarkoituksena ei ollut lähteä etsimään pk-yrityksien kokemia haasteita vastuullisuuden toteuttamisessa. Sisällön analyysissä voitiin kuitenkin kyseinen luokka ja sen alaluokka tunnistaa, joten se haluttiin nostaa tähän esille.

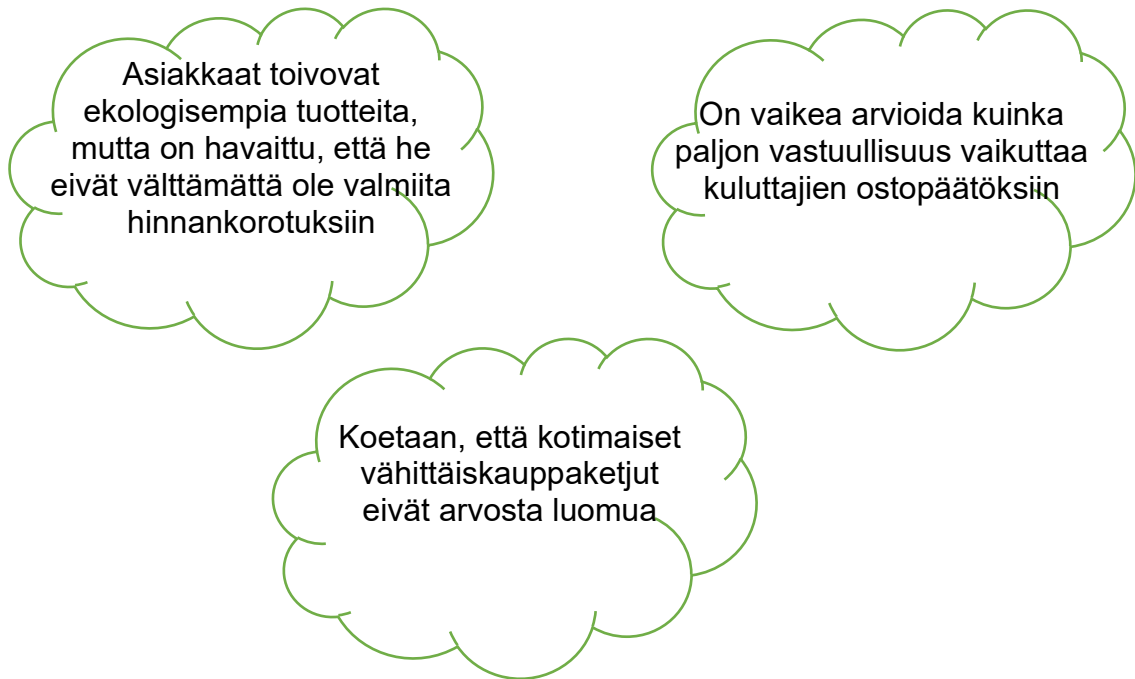
Kuvio 13. Tutkimuksessa esiin nousseita haasteita strategian, ympäristöjärjestelmien ja hiilineutraaliustavoitteisiin liittyen.

Haastatteluissa nousi esille haasteita strategian, ympäristöjärjestelmien ja hiilineutraaliustavoitteiden suhteen (kuvio 13). Nämä haasteet kulminoituvat pitkälti yrittäjien kokemuksiin haasteisiin hallinnossa ja johtamisessa. Haastateltavat kokivat, että pk-yrittäjillä ei riitä aikaa, osaamista ja resursseja näihin asioihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, etteikö haastateltavilla olisi ollut tahtotilaa kyseisiä asioita toteuttaa.

Kuvio 14. Haastatteluissa esille nousseet markkinointiin liittyvät haasteet.

Yritykset kokivat markkinointiin liittyvät asiat haasteellisiksi haastatteluiden perusteella. Kuviossa 14 olevista kommentteista ja tiivistyksistä voidaan havaita, että ei tiedetä tai tunneta kuinka ympäristövastuullisuus kannattaisi markkinoinnissa nostaa esille.

Kuvio 15. Haastatteluissa esille nousseet kuluttajiin, myyntiin ja hinnoitteluun liittyvät haasteet.

Haasteiksi haastatteluissa nousi myös kuluttajien ostokäyttäytymisen arviointi sekä myyntiin, ja hinnoitteluun liittyvät seikat (Kuvio 15). Haastatellut yritykset olivat havainneet, että ympäristövastuullisia tuotteita kaivattiin ja toivottiin, mutta hinnoittelu oli haasteellista. Vastauksista voitiin tulkita, että yritykset näkivät kuluttajien kysynnän olevan enemmän vielä ajatustasolla ja ympäristövastuullisista tuotteista ei oltu valmiita maksamaan enemmän.

4.4 Haastateltavien esille tuomat eettiset näkökulmat

Tutkimusrajaukseen ei sisältynyt alun perin eettisten näkökulmien tutkimista ympäristövastuullisesta näkökulmasta. Näitä kuitenkin nousi haastatteluissa esiin ja näin ollen haluttiin kirjata tutkimukseen osana esiinnousseita mielipiteitä ja arvokeskusteluja. Näiden tarkempi analysointi vaatisi kuitenkin lisätutkimusta.

Kuvioon 16 on koottu haastatteluissa esiin nousseita kommentteja, jotka luokiteltiin haastateltavien eettisiksi näkökulmiksi.

Kuvio 16. Haastateltavien esille tuomat eettiset näkökulmat.

Nämä esille nousseet seikat kuvailevat hyvin ympäristövastuullisuuden aihealueen esille nostamia eettisiä ja arvopohjiin perustuvia näkökulmia. Mahdollisesti tilanne missä yrityksessä ollaan tietoisempia ympäristön tilasta ja tarvittavista toimenpiteistä ympäristön parantamiseksi, nähdään arvoriititöitä yritystoiminnan ja vastuullisuuden välillä.

Lisäksi haastatteluissa nousi esille kommentteja, joissa haluttiin ehkä asiakkaille korostaa vastuullisuuden merkitystä, mutta vastaavasti sitä ehkä vähäteltiin omalle henkilöstölle. Kysymyksenä tästä nousee esille, kenen miellyttäminen lopulta koetaan tärkeimmäksi yrityksen sisällä? Oman henkilöstön, asiakkaiden vai yhteiskunnan?

5 Johtopäätökset ja pohdinta

5.1 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on avata käsitystä, miten ympäristövastuullisuus huomioidaan osana toimintatapoja. Minkälaisia merkityksiä ympäristövastuullisuudella on ja minkälaisia haasteita ja arvoristiriitoja aiheeseen liittyy. Tutkimus keskittyy eteläpohjalaisiin pk-yrityksiin ja siihen valikoitiin ympäristövastuullisuutta edistyksellisesti toteuttavia yrityksiä.

Tutkimuksen lähdeaineistona käytettiin pääasiassa suomen- ja englanninkielistä kirjallisuutta, jota oli saatavilla Tampereen yliopiston kirjastosta. Lisäksi lähteitä haettiin Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjastosta. Lähteinä käytetty kirjallisuus keskittyi pääosin yritys vastuullisuuden ammattikirjallisuuteen, jota oli saatavilla enimmäkseen englanniksi. Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjaston käytetty lähdemateriaali keskittyi pääosin tutkimuksen toteuttamiseen liittyvään aineistoon ja Tampereen yliopiston kirjasto puolestaan tarjosi enemmän vastuullisuuden liittyvää aineistoa.

Kaikki verkkosivulähteet, joita tutkimuksessa on käytetty, perustuivat luotettavien ja tunnettujen organisaatioiden luomiin verkkosivuihin. Näin ollen voidaan todeta, että lähteiden käytön suhteen on toteutettu lähdekritiikkiä ja tutkimukseen on valikoitu lähteitä vain luotettavilta tahoilta. Lähdekriittisyyden lisäksi pyrittiin käyttämään mahdollisimman tuoretta aineistoa, koska ympäristövastuullisuuden suhteen käytettävissä olevat tiedot ovat laajentuneet ja muuttuneet viimeisten vuosikymmenten aikana.

Tutkimukseen saatiin mukaan monimuotoisesti yrityksiä aina valmistavasta teollisuudesta palveluyrityksiin asti. Analysoinnin avulla haastatteluista nousi esille paljon uusia mielenkiintoisia aiheita sekä myös ennalta odotettavia. Erityisen mielenkiintoinen aihe oli ympäristöetiikkaan ja arvoristiriitoihin liittyvä teema. Lisäksi oli mielenkiintoista kuulla, minkälaisia arvopohdintoja yrityksissä käydään ympäristövastuullisuuden näkökulmasta.

Vaikka haastatteluun valikoitiin ympäristövastuuta edistyksellisesti toteuttavia yrityksiä, oli mielenkiintoista huomata mitä eroavaisuuksia ympäristövastuullisuuden merkityksillä yrityksille oli. Lisäksi yritykset toivat esille kokemiaan haasteita, joita ympäristövastuullisuuden toteuttamiseen liittyy. Tämä haluttiin myös nostaa tutkimustuloksissa esille siitä huolimatta, että työn alkuperäinen tarkoitus ei ollut lähteä näitä haasteita etsimään.

Tutkimuksen tekeminen aloitettiin tutkimussuunnitelman laatimisella ja teoriaosuutta kirjoittamalla. Haastattelu tutkimus on työmäärältään kohtalaisen isotöinen. Haastatteluihin valmistautuminen, kysymysten luonti ja viimeistely, tutkimusyritysten löytäminen sekä heidän kanssaan virallisten suostumuksien laatiminen veivät aikaa ensimmäisen kevään. Kevään aikana toteutettiin myös itse haastattelut ja ne saatiin sijoitettua aikataulullisesti siten, että kaikki seitsemän haastattelua toteutettiin kahden kuukauden sisällä. Kerätyn aineiston litterointi vei aikaa aina yhden työpäivän per haastattelu ja aineistoa kertyi 62 sivua. Aineiston analysointi toteutettiin seuraavana syksynä ja opinnäytetyön viimeistely seuraavan vuoden keväänä. Kaiken kaikkiaan projektiin kului aikaa n. vuosi ja projekti toteutettiin päivätyön ohessa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tutkimus tarjosi paljon lisätietoa ympäristövastuuta edistyksestä toteuttavien eteläpohjalaisien pk-yrityksien kertomista toimintatavoista, merkityksistä, aiheeseen liittyvästä etiikasta ja arvostuksista haastateltujen yritysten osalta. Lisäksi esille nousi haastateltujen yritysten kokemia ja kohtaamia haasteita ympäristövastuullisuuden edistämiseen liittyen. Tämä tutkimus lisäsi paikallista tietoutta ympäristövastuullisuuden näkökulmasta Etelä-Pohjanmaalla. Tutkimus tukee myös GreenGrow-hankkeen tavoitteiden saavuttamista, minkä tarkoituksena on eteläpohjalaisten pk-yritysten vihreän kasvun tukeminen. Tutkimus tuo esille edistyneiden yritysten toimintatapoja ja merkityksiä ympäristövastuullisuudelle. Erityisen arvokasta antia tällä tutkimuksella saatiin paikallisten yritysten kontekstista ja jatkotutkimus näkökulmasta. Tutkimuksessa selvisi myös mitä tutkimusaiheita voitaisiin tulevaisuudessa tarvita erityisesti pk-sektorille, jotta Suomessa saavutettaisiin yhteiskunnan asettamat ympäristövastuutavoitteet suunnitelmien mukaisesti.

5.2 Jatkotutkimusehdotukset

Ympäristövastuullisuuden nykytutkimus on keskittynyt enemmän vastaamaan suuryritysten tarpeita. Suomessa on verrattain vähän tutkittua tietoa pk-sektorista, vaikka se työllistääkin 66 % suomalaisten yritysten henkilöstöstä (Kuussaari ym., 2020). Tästä syystä pk-sektorille keskittyvää tutkimusta yritys- ja ympäristövastuullisuuteen olisi tärkeää olla enemmän saatavilla.

Ympäristövastuun ottaessa yhä enemmän jalansijaa yhteiskunnassa ja vaatimusten kasvaessa tarvitaan aihealueesta paljon lisätietoa. Erityisesti pk-sektorilla tarpeet vastuullisuuden

jalkauttamisessa ovat erilaiset kuin suuryrityksissä. Lisäksi siellä on vähemmän resursseja ja tietoa käytettävissä.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tietää lisää aiheesta, kuinka erilaiset arvomaailmat ja eettiset näkökulmat vaikuttavat ympäristövastuullisiin toimenpiteisiin yrityksissä. Arvoihin, etiikkaan ja ympäristövastuullisuuteen perustuvia tutkimuksia voitaisiin tarvita enemmän, jotta yrityksiä voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla yhteiskunnan vastuullisuustavoitteiden saavuttamiseksi.

Pk-yrityksien osalta tulisi Suomessa voida tutkia enemmän, minkälaista tukea yritykset tarvitsevat tai kaipaavat ympäristövastuullisuuden toteuttamiseksi sekä mitkä ovat suurimmat haasteet, joita koetaan. Tämänkaltainen tutkimus voisi auttaa ympäristövastuullisuustavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavia resursseja oikeisiin kohteisiin.

Myös kuluttajien käyttäytymistä on tutkittu varsin vähän. Ympäristövastuulliset tuotteet ja palvelut ovat usein muita kalliimpia ja voivat jäädä korkeamman hinnan takia helpommin ostamatta. Olisi tärkeää tutkia, miten kuluttajien kiinnostusta ja tietoisuutta voitaisiin parhaiten lisätä, jotta ympäristövastuulliset valinnat olisivat enemmän osana jokaisen arkea.

Tutkimuksen alkuperäisenä tarkoituksena oli nostaa ympäristövastuullisuuden mittaaminen yhdeksi teemaksi, mutta se päädyttiin lopulta rajaamaan pois tutkimustuloksista. Aihe alue on todella laaja ja olisi mielenkiintoista tutkia aihetta enemmän pk-sektorin yrityksiin keskittyen. Pk-yrityksillä on rajallinen määrä resursseja, rahaa ja aikaa käytettävänä kuin suuryrityksillä. Vastuullisuuden mittaaminen on kuitenkin ajankohtainen asia myös pk-sektorin yrityksille (EK, 2022, s. 4). EU:n säätelyn myötä vaatimuksen kasvavat lähitulevaisuudessa. Erityisesti rahoituksen saatavuus voi olla riippuvainen siitä, kykeneekö yritys arvioimaan luotettavasti ympäristövaikutuksiaan. Myös kuluttajat ja toimitusketjuihin pääsy voivat olla riippuvaisia näistä seikoista.

5.3 Oman oppimisen ja opinnäytetyöprosessin arviointi

Oma opinnäytetyöprosessi oli todella mielenkiintoinen ja haastava oppimisen polku. Ensimmäiset laaditut suunnitelmat loivat hyvän pohjan tutkimuksen aloittamisella ja haastatteluiden suunnittelulle. Koko prosessi opetti myös joustavuutta ja uudelleen organisointia, kun alkuperäinen aikataulu ja suunnitelma muuttuivatkin ennalta arvaamatta. Alun perin hieman yli

puolivuotiseksi suunniteltu aikataulu venyi puolentoista vuoden mittaiseksi. Aikataulun venymisestä huolimatta aihealue pysyi koko ajan itselle mieleisenä. Erityisen mielenkiintoista oli tutkimustulosten analysointi.

Suurimpana haasteena alussa oli teoriaosan kirjoittaminen, sillä ympäristövastuullisuudesta löytyy hyvin vähän suomenkielistä kirjallisuutta. Englanninkielisten lähteiden etsintä ja lukeminen vaativat hieman enemmän aikaa ja perehtymistä. Yhteenvetona kuitenkin olen pääosin tyytyväinen teoriaosuuden sisältöön ja laajuuteen.

Mielekkäimpänä opinnäytetyöprosessissa koin itse haastattelut ja sen, että sain mahdollisuuden tutustua haasteltavien yritysten ympäristövastuullisuuden toteuttamiseen. Vaikka teemoista laajuuden vuoksi lopulta rajattiin ulkopuolelle mittaaminen, oli tutkimuksen kannalta arvokasta löytää sieltä myös etiikkaan ja arvoihin liittyvä teema, mitä ei alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa osattu odottaa löytyvän. Tutkimuskysymykset löysivät lopullisen muotonsa vasta analyysien jälkeen. Lisäksi analyysissä nousi alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen yritysten kokemat haasteen ympäristövastuullisuuteen liittyen.

Yhteenvetona opinnäytetyöprosessi opetti paljon tutkimuksen toteuttamisesta ja menetelmistä, tutkimuksen kirjoittamisesta sekä ympäristövastuullisuudesta kokonaisuutena. Vaikka toteutuksessa ilmeni jonkin verran haasteita, olen pääosin hyvin tyytyväinen tutkimuksesta saatuun aineistoon ja lopputulokseen.

LÄHTEET

- Blowfield, M., & Murray, A. (2014). *Corporate responsibility* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Bärlund, A., & Perko, S. (2013). *Kestävä johtajuus*. Talentum.
- Ekokompassi. (i.a.). *Ympäristövastuun osa-alueet*. <https://ekokompassi.fi/ymparistojarjestelma/ymparistovastuu/>
- Elinkeinoelämän keskusliitto. (2022). *Vastuullisuuden EU-sääntely etenee*. https://ek.fi/wp-content/uploads/2023/01/EK_Vastuullisuus_EU_ok.pdf
- Epstein, M. J., & Rejc Buhovac, A. (2017). *Making sustainability work: Best practices in managing and measuring corporate social, environmental and economic impacts (Second edition, completely revised and updated.)*. Routledge, an imprint of Taylor and Francis.
- Etelä-Pohjanmaan liitto, (2022). *Huomisen lakeus – Maakuntastrategia*. https://epliitto.fi/wp-content/uploads/2022/03/B_99_Huomisen_Lakeus-Maakuntastrategia.pdf
- Euroopan Komissio. (i.a.-a). *Vihreä siirtymä*. https://ec.europa.eu/reform-support/what-we-do/green-transition_fi
- Euroopan Komissio. (i.a.-b). *Ympäristövastuudirektiivi*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e0d47d29-bc9d-449c-9ce4-fb0ca2a3b92b>
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY, annettu 21 päivänä huhtikuuta 2004, ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX%3A32004L0035>
- FIBS (Finnish Business & Society). (i.a.). *Yritysvastuu 2021 tutkimuksen tiivistelmä* https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2021/11/Yritysvastuu_2021_Tiivistelma%CC%88_FIBS_Final.pdf
- Harmaala, M., & Jallinoja, N. (2012). *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta*. Talentum Media.
- Hedstrom, G. S. (2018). *Sustainability: What It Is and How to Measure It*. De|G Press.
- Juutinen, S. (2016). *Strategisen yritysvastuun käsikirja*. Talentum Pro.
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Koipijärvi, T., & Kuvaja, S. (2017). *Yritysvastuu: johtamisen uusi normaali*. Kauppakamari

- Koivisto, J. (2011). *Pk-yrityksen ympäristövastuut käytännönläheisesti*. Helsingin seudun kauppakamari.
- Koirala, S. (2019). *SMEs: Key drivers of green and inclusive growth*. 2018 Green Growth and Sustainable Development Forum & Green Growth Knowledge Platform, 6th Annual Conference. <https://doi.org/10.1787/8a51fc0c-en>
- Kuisma, J. (2015). *Mainetta ja tulosta: Yritysvastuun johtamisen lyhyt oppimäärä*. ST-Akatemia.
- Laki eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta 29.5.2009/383. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090383>
- Lampikoski, T., & Sippo, J. (2013). *Vihreä aalto*. Kauppakamari.
- Lounasheimo, J., Karhinen, S., Grönroos, J., Savolainen, H., Forsberg, T., Munther, J., Pe-täjä, J., & Pesu, J. (2020). *Suomen kuntien kasvihuonekaasupäästöjen laskenta* (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 25 / 2020). Suomen ympäristökeskus (SYKE).
- Mao, J., Li, C., Pei, Y., & Xu, L. (2018). *Circular Economy and Sustainable Development Enterprises*. Springer Singapore.
- Niskala, M., Tarna-Mani, K., Puroila, J., & Pajunen, T. (2019). *Yritysvastuu: Raportointi- ja laskentaperiaatteet*. ST-Akatemia Oy.
- Nyyti Ry (2019). *Arvot, tarpeet ja tavoitteet*. <https://www.hyvakysymys.fi/kurssi/et/arvot-tarpeet-ja-tavoitteet/>
- OECD. (2021). *No net zero without SMEs: Exploring the key issues for greening SMEs and green entrepreneurship* (OECD SME and Entrepreneurship Papers, No. 30). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/bab63915-en>
- Ojasalo, K., Moilanen, T., & Ritalahti, J. (2015). *Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan* (3.–4. p.). Sanoma Pro Oy.
- Rautiainen, R. (1988). *Yhteinen tulevaisuutemme: Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti*. Valtion painatuskeskus.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Suomen ympäristökeskus (SYKE). (i.a). *SYKE – Kuntien ja alueiden khk-päästöt*. <https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi/>
- Swaroop, B. P., & Chandrasekhar, T. D. (2019). *Good values, great business*. SAGE Publications, Inc.

Tall, J., Sorama, K., Tulisalo, P., Petäjä, E., & Virkamäki, A. (2013). *Yrittäjyys 2.0 – menestyksen avaimia*. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Tieteen termipankki (i.a.-a). *Filosofia: altruismi*.
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:altruismi>

Tieteen termipankki (i.a.-b). *Filosofia: egoismi*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:egoismi>.

Tietoarkisto (i.a.). *Litterointi*. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/kvalitatiivisen-datan-kasittely/>

Tieto & Trendit, Kuussaari, M., Moilanen, R., & Toivanen, E. (2020). *Pk-yritykset pärjäävät suuria paremmin koronakurimuksessa – odotukset loppuvuodelle heikon positiivisia*. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/pk-yritykset-parjaavat-suuria-paremmi-koronakurimuksessa-odotukset-loppuvuodelle-heikon-positiivisia/?listing=simple>

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uud. l.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtiovarainministeriö (VM). (i.a.-a). *EU:n elpymisväline*. <https://vm.fi/elpymisvaline>

Valtiovarainministeriö (VM). (i.a.-c). *Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma*.
<https://vm.fi/suomen-elpymis-ja-palautumissuunnitelma>

Valtiovarainministeriö (VM). (i.a.-b). *Suomen kestävä kasvun ohjelma – vauhtia uudistuksiin ja investointeihin*. <https://vm.fi/kestava-kasvu>

Vilka, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.

Vilka, L. (1993). *Ympäristöetiikka: vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista*. Yliopistopaino

Ympäristöministeriö. (2012) *Merkittävien ympäristövahinkojen korjaaminen*.
<https://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B7C22C2DB-4F27-4DD8-976C-BBAC091BB804%7D/76076>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Liite 1.

Haastattelu kysymykset

Yritys ja ympäristövastuu

1. Minkälaisia ympäristövaikutuksia toimintanne aiheuttaa?
2. Onko yrityksessänne toteutettu ympäristövastuullisia toimenpiteitä ja mitä toimenpiteitä tällä hetkellä toteutetaan?
 - Mikä sai yrityksenne alun perin miettimään toiminnasta aiheutuneita ympäristövaikutuksia tarkemmin?

Ympäristövastuullisuuden mittaamenetelmät, sertifikaatit ja järjestelmät

3. Onko käytössänne jotain mittareita, jonka avulla arvioitte toiminnasta aiheutuneita ympäristövaikutuksia?
 - Miten päädyitte käyttämään juuri tätä mittaamenetelmää?
4. Onko yrityksellänne käytössä jokin ympäristöjärjestelmä tai oletteko hakeneet tuotteilenne ympäristömerkkiä?
 - Miten päädyitte tähän merkkiin tai järjestelmään?

Yrityksen ympäristöstrategia ja henkilöstö

5. Näkökö ympäristövastuullisuus osana yrityksenne strategiaa ja arvoja, jos kyllä niin miten?
 - Ketkä yrityksessänne osallistuvat ympäristöstrategian suunnitteluun ja miten?
 - Miten henkilöstö on sitoutettu osaksi yrityksenne ympäristöstrategiaa?
 - Miten yrityksenne viestii ja tiedottaa sisäisesti ympäristöasioista?
6. Kuinka ympäristövastuuseen liittyvät asiat koetaan yleisesti henkilöstönne keskuudessa?
7. Onko ympäristövastuullisuuteen ja/tai resurssitehokkuuteen liittyvillä toimenpiteillä ollut vaikutusta yrityksenne kannattavuuteen tai kilpailukykyyn?
8. Ulottuvatko ympäristövastuulliset arvonne ja toimintatapanne myös alihankinta ja sidosryhmäketjuun? Jos kyllä minkälaisia tapoja käytätte tämän asian varmistamiseen?

Tulevaisuuden näkymät ja vihreä siirtymä

9. Minkälaisia pitkän tähtäimen ympäristötavoitteita yrityksenne on asettanut?

10. Minkälainen käsitys yrityksellä on, kun puhutaan vihreästä siirtymästä?

- Minkälaiseksi koette yrityksenne roolin osana vihreää siirtymää?

11. Onko jotain aiheeseen liittyvää mitä haluaisit vielä täydentää tai tuoda esille

